

HÜSEYİN RAHMÎ VE ESERLERİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Sait Paşa adında bir subaydı. Annesini üç yaşındayken kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında geçti, öğrenimini, Mülkiye Mektebi'nde (Siyasal Bilgiler Fakültesi) tamamladı. Kısa bir zaman memurluk yaptı. 1908'den sonra gazetecilikle ve romanlarının geliriyle geçindi.

İlk romanını on itti yaşındayken yazdı, ilk yazısı «İstanbul'da Bir Frenk» adını taşıyordu ve 1888 yılında Ceride-i Havadis gazetesinde yayınlanmıştı. Ahmet Mithat Efendi ile tanıştıktan sonra ilk büyük romanı «Şık» Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edilmeye başlandı. O zaman yirmi iki yaşındaydı.

Ömrünün sonuna kadar romanları ve hikayeleriyle kendini her sınıftan okuyucuya sevdiren Hüseyin Rahmi'nin kişiliğinde açık bazı noktalar vardır: İstanbul'un konuşma dilini, kenar mahalle kadınlarını büyük bir ustalıkla canlandırır. Bütün romanlarında eşsiz ve dikkatli bir gözleme dayanarak, gerçekçi çığırda yürümüştür. Bir de mizah unsuru, olayları alaylı bir çerçeve içinde vermek, karakterinin başlıca özelliğidir. Duygudur. Mithat Efendi gibi, o da zaman zaman olayın akışını bir yana bırakarak, felsefe bilgilerini sayfalara aktarmaktan hoşlanır. Yazılarında Ortaoyunu ve Karagöz'ün anlatım tekniğinden de yararlanmıştı. Konularında İstanbul dışına hiç çıkmamıştır. Gürpınar 1944 yılında Heybeliada'daki köşkünde ölmüş, Heybeliada mezarlığına gömülmüştür.

Atlas Kitabevi, büyük romancının 100. doğum yıldönümünde bütün eserlerini seri halinde basarak, Türk milletine sunmaya karar vermiş bulunuyor. Büyük halk romancısının eserlerin—

deki konular ve kişiler her zaman canlı ve taptaze kalmıştır. Ancak, aradan geçen uzun yıllar içinde, dil bakımından, bugünkü kuşakların kolayca anlayamayacağı duruma gelmişti. Sayısı elliyi aşan bu romanları seri halinde yeniden yayınlamayı kararlaştırdığımız zaman, bu eserleri, yetkili kalem sahiplerine bugünün diline aktartmayı da öngördük. Bu sadeleştirme işinde «Kendisi sağ olsaydı, bugün nasıl yazardı?» düşüncesi, ölçü olarak kullanılmıştır. Mustafa Nihat Özön, Ta-hir Nejat Gencan ve Zahir Güvemli'den meydana gelen bir kurul bu işi üzerine almış bulunuyor.

EFSUNCU BABA ilk defa 1924 yılında yayımlanmıştı. Tahir Nejat Gencan eliyle bugünün diline aktarılmıştır.

I

ADINA «Devr-i dilâra»¹ diyip de bugüne değin hiç bir güler yüzünü görmediğimiz zamandan önce Pazlıpaşa'daki Binbirdirek'te kazazlar ipek, iplik eğilirlerdi.

Bin bir direk! sayan yok ya... Bu sayıda pek mübalâğa olsa gerek... Gerçeği anlamak için bu sütunları saymak, saydırmak niyetinde değiliz. Merak edenlerin keyiflerine de

karışmayız... Bu rutubetli tarihî mahzenin loş serinliği içine iki Ermeni delikanlısı elemgelerini² kurmuşlar, iplik eğiliyorlar. Dünyadan çok ahret ortamına giren, yarı karanlık bu geniş çukurların içindeki tekdüzen işlerinin usancını dağıtmak için boğazlarını yırtı yırtı şarkı söylüyorlar. Fakat ne bestede usul var, ne güftede anlam...

Agop, Kirkor'a karşı üstünlük taslamaktadır. Kirkor durmadan:

Zo bana n'oldu ben bilemem Eski halime hiç göremem.

1) Devr-i dilâra: Gönlü süsleyen, hoşlandıran çağ (II. Abdül'hamit'in zamanını övmek için kullanılırdı.)

2) Elemge: Çile halindeki ipliği yumak yapmak veya masuraya sarmak için, üzerine geçirdikleri kafes dolap şeklinde hafif aygıt, ki dik bir eksene geçirilmiş olduğundan iplik elen-üikçe döner.

(Türkçe Sözlük)

gibi meyhane bayatı bayağı şeyler okur. Agop, Dede Efendi, Nikoğos Ağa gibi ustaların ağır şarkılarını ırla-mak merakındadır. Agop'un Artin Ağa adında bir «hanende» komşusu vardır. Bu merak kendisine oradan geliyor. Her akşam, pencereden komşusunu dinler. İşsiz-gecelerini Artin'in meclisinde geçirir.

Usulünden, düm tekinden, ara sıra da mezesinden, birkaç tekinden yararlanırdı.

Hanende Artin'in dersinden dönüşünde arkadaşı Kirkor'a taze taze parçalar geçtiği de olurdu.

O sabah iki arkadaş yüzlerce yıllık tonozların altında elemgelerini çevirirlerken her günkü ahenklerine giriştiler. Hayli bağrışıp çağrıştıktan sonra Kirkor:

— Ahbar, ağır usta işi kıyak bir şarkın yoktur?

— He vardır.

— Senin içinde olan bir şeyden ben ne zevk duyarım M. Bırak dışarı çıksm...

Keyflenelim.. Haydi oku...

Bu öneri karşısında Agop'un göğsü kabardı. Elinde-artık parmaklarını yakacak kadar küçülmüş cıgarasını yutacak gibi son bir iştahla sıkı sıkıya birkaç kez daha çektikten sonra:

— Okuyacağım, lâkin badava olmaz...

— Bu akşam Şandıkburnu'nda altık bir tek düz ikram ederim...

— Kulakların da ikramın kadar büyük olsun...

— Zo, haydi biçimsizlenme... Zırlayacaksan zırla,.

— Sen babanı zırlat Ahbar...

— İrahmet olsun canına... Babam senin kadar mu-ziki bilmez idi ki...

— Hangi baban? Uzun kulaklı... semerli...

— Be haydi oku... Bütün geçmişine okurum şimdi...

— Dün akşam bulamaç yedin? Ne yedin? Ağzın çok-tatlılaşmış...

— Ağzının tadını veririm şimdi...

EFSÜNCU BABA

— He ağzından bal, şeker akor...

- Dün akşam benim nerede olduğumu bile idin neden bu kadar ballandığımı hıp deyi ağnar idin...
- Nerede idin? Dün gece yine dostuna gittin?
- He... Lafı işte tastamam üstüne vurdun.
- Bir Ermeni'nin bir Rum karısına bu kadar kıyak alâka koymas1 iyi mana değildir. Çakarsın Agop?..
- He bulursam çıkarım...
- Boş lafetme... Bu iş için sana bin öğüt vermişim. Bu koca kellen keme sıçanının kafasına benzeyor. Oraya hiç bir laf girmeyor...
- Yine nazik bir söz ettin. Keme sıçanmıinki dünyadaki kafaların en sertidir sanırsın?
- Şimdi serti yumuşağı bırak... Okuyacaksın?
- Altık gönlüm oldu... Okuyacağım...
- Haydi oku, köpek boku...
- Agop, dilinin ucuyle dişlerinin arasından tükürüğü-nü fıskiye gibi karşıya fırlatır. Sesini açmak için birkaç kez öksürür. Sonra ağır bir makamla başlar: Meyhane mi bu? Bezm-i kerhane-i Acem mi? Tulum peyniri mi? Yoksa eski kaşer mi? Satılmış Libada'da bostanı CemaPın Eşek çimenistanda hiç hıyar yer mi? Kirkor bütün alaycılığıyle:
- Çüş oğlum Agop, karşımda durmuşsun, ne biçim laflar ediorsun? Hiç böyle ağır şarkının içinde eşeğin, hıyarın yeri olur? Bunlar edepten dışarı lâflardır. Ustan Artin Ağa sana bu şarkıyı böyle merkep ile, hıyar ile geçti?
- Agop birden kızarak:
- He ne söylesen hakkın var. Ben de durmuşum da senin gibi yavan, hışır bir herife ince makamdan beyit okordum.
- Patlıcan tavaşı gibi birden parlama öyle... Ayıp değil, ağnamadım... Tulum peyniri, kaşer peyniri, hıyar... Karnın acıktı? Ne oldu? Kerhane, meyhane... işin içinde yalnız tarator eksik... Onu da ben koyayım tam olsun...
- Senin taratorun girmedikten sonram zaten lafın tadı gelmez... Bilirim: Baban eski piyazcıdır...
- Beni meraka koydun... Artin Ağa sana bu şarkıyı bu okuduğun biçimde... Tıpkı bu tonada geçti?
- Yok tıpkı böyle değil...
- Meyhaneyi, kerhaneyi, hıyarı, eşeği sen uydurdun?
- He canım dur... Biraz dinle ki ağnadayım...
- İşte durdum. Lafını bekleyorum...
- Artin, bu şarkıyı bir Türk (hanende) sinden almış, kendi mecmuasına Ermenice harflerle yazmış... O ki mecmuasını açıp da bana bu şarkıyı okudıysa bunun (köfte) sinden ne ben bir şey ağnadım, ne de Artin kendisi ağnadı... Kendimizi çok zorladık. Mana çıkma-yor. Düpedüz mefhumsuz bir şeydir... Sonra bu (köfte) yi ben de defterime geçtim. Eve geldim. Sabahacak uğraştım. "Beyitleri ancak be ancak bu

kadar gustosuna koyabildim... İşte nihayet şimdi bir şey ağnaşılıyor. Şu-aralıklı kazazlığa benzemez. Pek zorluklu ince bir iştir. Şöyle edersin lafın nafiyesi bozulur. Böyle edersin söz teraziden düşer. Sağa kaçarsın olmaz. Sola gidersin uymaz. Elmas işleyen bir kuyumcu dikkatiyle her lafı tartarak, kantarlayarak tastamam yerine çivi gibi mih-lamalı. Şimdi bu şarkının aslında meyhane vardır.

Ker-

1) Şairlik.

hane vardır. Eşek, bostan, hıyar, peynir, çimenistan hepsi mevcut... Fakat bu işi ilk eden hımbıl şuara hiç bir lafı yerine koymayı bilememiş. Bütün mefhumusuz sözler, çardağından sarkan tohumluk asma kabağı gibi biçimsiz biçimsiz tepe aşağı sallanor. Yaraşığıyla cümlesinin makamını bularak birer birer yerlerine oturttum. Şarkıda eşek vardır. Ahur yoktur. Gel babana selâm söyle... Zo bu hayvanı ben nereye sokayım? Bostana koydum. Beyit gustosundan düştü. Araya bir de koca bir hıyar yerleştirmiş. Bunu kim yiyecek? Nihayet naçar kaldım. Uydu uymadı hıyarı merkebe yedirdim. Lafteraziden düştü. Düşmedi işte bu işi böyle ettim.

— Pek güzel etmişsin...

— Hıyara yer bulduk. Şimdi meydanda koca bir eşek kaldı. Bu meret hayvanı zırlatmadan nereye koysak acep? Meyhaneye götürsem olur?

— Çüş ol Agop... Eşek meyhanede ne yapacak? Gazel bağırarak? Bırak ki orada eşekten beter zırlayanlar vardır. Fakat sözüm ona sanki onlar işte insandır. Eşekle bir ağaz olmak istemezler... Kişizadelikleri bozulur... Sen bu hayvana şimdi münasip bir yer bul...

— Zo buldum. Bu eşek beni zor ile şuara yaptı. Onu çimenistana koydum.

— Gustosunda bir iş ettim sanorsun? Bu hayvan bülbüldür? Yahut öten ve şarkı bağırın bir kuş cinsin-dendir ki çimene koydun?

— Koyunca alacak değilim ya ahbar? Elbette bir tarafa sığdıracağım... Ben onu çayıra saldı. Nazik nazik öterek otlasın... Şimdi bakalım şarkıda vezneye, tartıya sığmayan başka aygırı laflar var?

— Tulum peyniri, kaşar peyniri, bunları kilere, yoksa dolaba koyacağız?

12

EPSUNCU BABA

— Onlar kolay, hiç bir yer bulamasam karnıma kordum. Biraz da ekmek olursa hıyar ile iyi kaçır...

— Agop, zevzekliği bırak. Bu şarkıda koca eşek mide bozor. Bu hayvanı ondan bütün bütün çıkarsak olmaz?

— Şarkının kadrosundan dışarı edeceğiz?

— He...

— Bu olamaz ahbar. Biz bu işi Artin Ağa ile çok düşündük. Artin'e merkebi laftan dışarı edelim dedi isem bilirsin bana ne cevap etti?

— Söyle ki bileyim...

— Eski Osmanlı şuarasının merakıdır. Her şarkıya bir eşek bağlarlar... Bunun da birçok meselasını getirdi. Okuyayım da dinle!

(Eşek) çeşmim hazretinle bingir bingir ağlıyor., Langa'nın bostan dolabı, matem ile çağlıyor

Sonra efendim:

ve

(Eşek) elemi çekme gönül nafile şeydir Hep ah edip zırlarsın gönül eşeğim durmaz. Ve daha böyle eşekli beyitler bin tane vardır. Hepsini bir araya toplasan koca bir kervan olur. Ahurlar almaz... Zo bu ne meraktır? Ne gustodur. Artin Ağa ile çok düşündük. Şuara lafına hiç akıl erer ahbar? Herifanzorotu yutmuş. Kafayı tutmuş, fikrine ne ki geldiyse laftır deyi meydana koymuş. Sen ben söylesek kimse kulak asmaz. Lafımıza on para veren olmaz. Agop'u, Kirkor'u kim alır? Kim satar? Dinle beni ki biraz edep olasın.

EFSUNCU BABA

13

— İşte dinleyorum. Sen de lafa bir başladın mı kafa patlatırsın. Ne ise devam ol... Dinleyorum...

— Artin Ağanm defterini başından dibinecek muta-lea ettik. Eski derin Osmanlı şuarasının gustolarını aradık. Evelki zamanın beyitleri hep «divane âşık» «aşüfte karı» «kambur felek» ve içkilerden arak, bade, şarap; hayvanlardan eşek, bülbül, ahu, ceylan, yılan; çiçeklerden gül, sümbül, yasemin, lâle ile doludur. Öyle şimdikiler gibi şampanya, gazoz, körasu, şartröz, -viski, konyak, bira ve kokulardan kamelya, leylak, çayırko-kusu, atkenson, lüben falan bilmeyorlar...

— Her zamanın şair şuarası lafım vaktin gidişine uydurur. İşte asıl kurnazlık da bundadır.

— Şimdiki zamanede öyle dipsiz, kıyak derin şuara var imiş ki seksen kulaç aşağı insen lafin dibi bulunmaz imiş...

— Bu yenilerden fikrine hiç bir şey smdıramadm?

— Bunların dediklerini kendilerinden başka kimse ağnamaz imiş...

— Artin Ağa ile siz bunları deftere çekip gustoya koysanız olmaz?

— He biraz uğraştık. Lâkin bizim hesaba, bizim kantara gelmiyor. Bunların köfteleri bizim havalardan makam tutmıyor... Akordaya uymuyor. Yalnız alafranka tonaya gelor. Bu yeni şair şuaranm içine öyle cakalı söz doğuranlar var imiş ki Frenklerin meşhur şuarası Kö-se'dir? Müse'dir? Gugo'dur, Hügo'dur? Nedir İşte bu kıyak herifler mekabirlerinden1 kalkup da bu beyitleri okuyacak olsalar haryan kalup şaşarlar imiş ki acep bu lafları eden biziz yoksa Türklerdir? ayırt edemezler

1) Mezarlarından.

14

EFSUNCU BABA

imiş., lar...

O kadar engine, derine varmışlar, dibe ofcurmuş-

— Boş lafetme Agop... Bilirsin maymundan büyük ayı vardır... Dünyadır bu, her aygından daha aygırı, her dipsizden daha dipsiz bulunur... Engine çıkıp, derine varıp da ne yapacaklar ki? Torik avlayacaklar?

- Ahbar bu nazik işin içine bir de torik sokar isen eh altık laflar tuzlu lakerdaya döner.
- Toriğe beğenmedin ne nev balık istersin?
- Biçimsizlenme zo... Böyle yüksek lafederken toriğin, palamutun ne sırası vardır? Söyle bakayım, Artin Ağadan geçtiğin bu meyhane şarkısı hangi makamattan-dır?
- Uşak...
- Uşağa beğenmem. Aşağı havadır...
- He ben de bilirim. Mekamatın etbai takımından-dır. Bayağı şeydir. Fakat eşekli şarkıya da uşak makamı uyar. öyle değil?
- Ağır aksar daha yaraşıklı düşmez?
- Sen her eşeği ağır aksar sanırsın? Mısır merkebi vardır ki beygiri ardında bırakır.
- Zo divane olma. Mısır'ın eşeği Mısır'da gider. Sıcak hava ister. Çünktim setresi beyazdır. Buraya gelirse kulakları önüne düşer... Türkçe bilmez; Arapça, İngilizce ağnar...

II

DİVANE dedin de fikrime geldi. Hani buraya gelen ufacık herif üç gündür gözükmüyor... Ne oldu acep?

- Meraka kalma... «Kuyruğunu fikrine getiren, tilkiyi görür.» derler. Nerede ise bugün yarın zıp deyi karşımıza çıkar.
- Be ahbar o herif ne biçim budaladır? Ağnaya-madım. Pek akıllı bir adam çalımını satmak ister...
- Zaten her budala böyledir. En en budalalar akıllı kurumu satarlar... görünor ki bu herifin beyni üç yüz dirhem eksiktir...
- Herifin kafasını kantara urdun ki dirhemile İHf edorsun?
- Zo o, sözün pelesengidir. Bir adama beş paralık aklı yok derlerse bu fiyatı daryenin estimatoru koydu sanırsın?
- Eh uzatma be kardaş, biz yine divanemize gelelim.
- He he lafyine oraya gelecek a... Bu divane şu oturduğumuz mağara merdiveninin üst başından görünür. Ayağını birinci basamağa indirmezdence evvel uzun uzun düşünür. Sağını atsın? Yoksa solunu? Buna bir türlü karar veremez. Düşünür düşünür. Nihayet cebinden bir kitap çıkarır. Sanki o günü merdivenden hangi ayağını evvel atmak daha uğurlu olduğunu o kitapta ya-zor zannedersin. Efendim en nihayet büyük bir cesaretle adımım atar. Beş altı basamak iner. Yine durur.

EFSÜNCÜ BABA

etrafına bakınır. Dinler., dinler., sanki sanırsın ki boşluk içinden ona lafsöyleyen hayaletler vardır. Arpa içine dalmış kumru gibi düşünür... Mır mır eder. Haydi babam, bakarsın ki indiği basamaklardan telâşe ile tekrar yukarı çıkar. Yanlış bir iş etmiş olduğunu o zaman ağnarım. İşte böyle iner çıkar. Sabahlayın gelmiş ise müezzin hoca. minarede öğleni bağırır. Seninki nihayet aşağı inebilir. Yine çakır keyf sarfçş gibi yalpalanarak etrafına tuhaf tuhaf dikiz gelir. Yine görünmez adamlarla konuşur. Ne dediğini işitemem. Yalnız dudakları oynadığını görürüm. Sonram bu mahzenin duvarlarında bir şeyler okur... Direkleri birer birer sayar.

Ağnamak ister ki cümle-i âlemin dediği gibi bin bir tanedir? Yoksa eksigi vardır. Kıyafetlerine bakılırsa akıllı sanılır bazı efendiler de bu hesabı benden sordular. Dediler ki:

«— Usta kazaz, bu direklerin hiç hesabına oturdun? Bin birdir?» Doğrusunu söyleyim. Hiç saymadım. Anam "bana dedi ki: «— Agop sen Binbirdirek'te yer altında çalışorsun. Sakın aklına uyup da direkleri saymayasın. Uğur değildir. Kırk yılda bir kocakarı sözü dinlemek lazımdır, derlerse işte ben de dinledim. Saymadım. Zo ben bu direklerin çetelecisiyim? Gelen geçen sayısını benden sorar.. İşte görünor ki üç yüz dane bilem yoktur. Yedi yüz biri nerede? Tevarihle öyle yazor imiş. Ağna--dım ki tevarih denilen düzme kitapta çok boş laflar vardır. Gözlerimizin önündeki bu direklere «Binbir» deyi bir iddia kor ise gözlerimizin önünde olmayanlar için ne kantinler atmaz... Bazan buraya Yahudi tercümanlarla beraber seyyah Frenkler gelirler... Hepsi de önlerine birer kitap açarlar. Bu direklerin diplerini karıştırırlar. Ortalarını okşarlar. Tepelerine bakarlar... Sonra kitabı okurlar. Tercümana sorarlar. Yahudi onlara öyle martavallar atar ki hoşlarına gelirse avuçla bahşış toka

EFSUNCU BABA

17

«derler. Bu bizim kazazcılık da bir zanaattır sankim? Vaktiyle neye Frenkçe örgenip de tercüman olmadık?

- O Yahudilerden hiç sordun? Evvelden burası ne imiş acep?
- He sordum. Burası Ceneviz padişahlarının şarap mahzeni imiş...
- Vay köpoğlu herifler vaktiyle ama da şarap içmişler ahbar?...
- Bunda içleri şarap dolu birkaç fuçu bırakmış olaydılar...
- Ahbar kaç bin senelik şarap... Yudumunu alan ah aman aman bağırıp devrilir idi.
- Kırkor, işin şurasını iyice fikrinde sakla ki buraya bir Frenk gelüp de direkleri sayar ise bu hesabı boşuna yapmaz. Mutlak bundan bir avanta çıkarır.
- Ahbar lafıma kanarsın? Bizim o divane dediğimiz herif de bu direkleri boşuna saymıyor. Günün birinde bundan koskocaman bir iş çıkaracaktır. Divane o değil... Biziz...

— öyle ağnayorsun?

— He...

Kirkor sesini indirerek dört yana gizli bakışlarla:

- Antika para? yani eski (meskûrat?) mücevherat elmas? Ne çıkaracak acep?
- Zo ben bilirim?

— Bilmeyor isek bilmeye urgaşalım. Bu herif divane değildir de kendini âleme keenne2 o tarzda yut-"turmak ister olmasm?

- 1) Doğrusu (meskukât): sikkeler, maden paralar.
- 2) Güya, sanki, imiş gibi...

F: 2

18

EFSUNCU BABA

— Düpedüz divanedir? Yoksain böyle gösteriş edor.. Kefşedemedim...

- Bakalım yeri kazacak? Duvarı oyacak? Nereden* mal çıkaracak? Biz de kurnaz olalım. İşin dikkatinde olmuyor gibi duralım...
- Şimdilik bir yeri kazdığı yok. Yalnız direklerle okuyup, okuyup püf edor...
- Eh bundan ne çıkar?
- Ne çıkacağını göreceğiz ahbar. Aman Yahudi'ler duymasın... Onlar kurnaz millettir. Efsunu bu herif okur. Defineyi Çıfıtlar çıkarırlar. Sonram bize karşıdan parmak yalamak kalır...
- He Yahudi'lerin kurnazlıklarını bilirim. Ben cahil kaldım. Fakat büyük babam Bedros Ağa ulema bir adam idi. O, pek tevarih okumuş. Bize ağnadır idi ki Çemberlitaş evvelden birinci boğumundan ta tepesine kıdar yekpare altun imiş...
- Sahi diyorsun Agop?
- Zo büyük babam yalan söyler hiç?
- Ben şimdiyecek işte bunu hiç duymamıştım.
- Senin ne duyduğun var ki hımbıl...
- Benim bildiğim Çemberlitaş dibinden tepesine-kıdar mor kırmızı bir kayadır... Bunun altunu nereye gitmiş? Yahudi'ler aşırılmış?
- Patlama, sabır ol, ağnatacağım...
- Aman çabuk et...
- Ta yeniçeriler zamanında Yahudi'ler bir gece herkes uyuduktan sonram Balat'tan kalkmışlar... Çem-berlitaş'a gelmişler. Altunlan erisin deyi Çemberli'nin altına kıyak ateş yakmışlar...
- Vay babasının canına be... Sonram?
- Sonram efendim bir tılsım varmış. Onu bozamamışlar. Ateşin hararetinden altun taşa dönmüş... Çem-

EPSUNCU BABA

19

berli'ye dikkat edersen şimdi yukarıdan aşağı kıdar kahfe tavaşı gibi is içindedir.

- Bu işi eski Yahudi'ler etmişler?
- He.. Şimdikilerin büyük babalarının dedelerinin dedeleri...
- Yeni Yahudi'ler Çemberlitaş'ın altına bir ateş daha yaksalar taşı yine altuna döndürebilirler acep?
- Yeni Yahudiler tılsım işiyle uğraşmolar. Onlar maliyeye piyaçaya sokuldular. Altunun asıl madenini buldular.
- Agop, bu direklerin dibinde kaç altun vardır dersin?
- Kim bilir?
- Frenklerin kitaplarında buna dayır ne yazılmış ki?
- Ben ne çakarım ki...
- Buna dayır olan asıl bilgiler divanenin kitabında olmalı...
- Benim fikrime de böyle gelor...
- Ah ah., dur... Geçen günü burada ben yalnız idim. Bu divane herif yine geldise ta şuraya, dibe karanlığa gitti. Duvara bir şeyler yazdı.
- Hangi dilden yazdı?
- Hangi dil niyetine okur isen o çıkar!..

- Öyle şey olur hiç?
- He lafıma inan. Biraz Osmanlıcaya benzior. Bir parça Ermeniceyi andırır. Rumcaya kaçıyor. Çünkü ben her dilden birkaç hurufat tanırım.
- Bu lafların pek acayibime gelor. Simdik sen bu yazılara okuyabilirsin?
- Ne kaim kafasın be... He dedik a...
- Ağnat bana... Ne yazor?
- Kafasaki pösteği gibi şeyler.

20

EFSUNCU BABA

- Pöstekiden ne çıkacak sankim.
- Türk'ler için pösteği büyük bir şeydir. Ne çıkarsa ondan çıkar. Pösteğiye çok ihtibar ederler. Sokaklarda «ya Dost» bağırır saçaklı derviş babalar yoktur? İşte onlar pösteğiye sırtlarında taşırlar. Padişahlar, şeyhler hep ona otururlar...
- Ahbar o saçaklı, pöstekili babalar «ya Dost» deyi kimi çağırırlar?
- Elleri kim bir mangır verir ise onların dostu işte odur.

Agop telâşla başını kaldırıp bir daha önüne bakarak yavaşça:

- Aman Kirkor!
- Zo ne var?
- Gelor...
- Kim?
- İşte o divane...

Kirkor gözünün ucuyla merdivene bakarak:

- He gördüm...
- Kendisine baktığımızı hiç çaktırmayalım. Bakalım yine ne iş edecek...
- Gözümün bir ucunu ona diktim, öbür ucunu da yere verdim...
- Kurnaz ol... Tınmaz gibi dur...
- Tınmaz kurnaz olayım?
- Her işten ol, şimdi sus pus ol...
- Lafeder gibi yapalım ki bizim kendisinin dikkatinde olduğumuzu çakmasın...

III

GERÇEKTEN de merdivenin üst başında koca fesi kubbeli bir sahan kapağı gibi kulaklarına kadar suratının yansını örtmüş, kır sakalı göğsüne inmiş, cüb-beye benzer uzun, geniş paltosu topuklarını döven ve iri, yuvarlak puhukuşu gözlü bir insan karaltısı peyda olur.

Ortaoyununda büyücü güldürüsüne çıkar gibi sır dolu davranışlar, sinsi sinsi bakışlarla Binbirdirek'in koyu loşluklarını süzerek Ermenileri kurnazca incelemeye başlar...

Kirkor pek yavaş:

- Agop...
- He...
- Dikkatli dikkatli bize dikiz edor...

- He görürüm...
- Ne edelim ki bizim onu gözedir olduğumuzun farkına varmasın...
- Şarkı bağıralım...

Bu iki delikanlı yüzlerini aykırı yana çevirir gibi yaparlar. Hızlı hızlı elemgelerini çevirerek ikisi birden ba-so, primo bir ahenkle türküye girerler:

Aman aman bızdık Aman aman bızdık Topumuz da sızdık

22

EFSUNCU BABA

Topumuz da sızdık Ceviz içi badem de Şam fıstık...

Ermenilerin kendi deyimlerince Tınmaz görünmelerinden emniyete gelmiş gibi bu esrarlı adam ağır ağır beş altı basamak iner. Durur. Göze görünmeleri görüyor, onlarla selâmlaşıyor gibi tavırlar alır. Kâh ince gülümsemelerle gözleri süzülür, kâh küçük bir kızgınlıkla kaşları çatılır. Açıklama, açıklanmasını isteme davranışlarında bulunur. Bakanları meraka düşürmekten başka bir anlam çıkarlamayan bir pandomima oynar...

Agop daha alçak bir sesle:

- Bu herif zır divanedir? Yoksam bize kandırmak için böyle edor?
- Ben bilirim ahbar ki ne halt edor?
- O kurnaz ise biz ondan daha atık olalım. Çaktırmayalım.

Ermeniler yine ezgili makamdan şarkıya girerler:

Zo ben dolma yemem Afiye hiç gelemem Ben o lafı diyemem Edeptir söyleyemem Kız kozu kırdık tncir ile fındık Ceviz içi badem de Şam fıstık...

Sakallı yine dört yanı efsunlamaya benzer süzgünlükler, püflerden sonra birdenbire bir şeyden ürkmüş gibi merdivenin indiği basamaklarım ters yüzü çıkmaya başlar...

Kirkor:

EPSUNCU BABA

23

- Vay geçmişine be herifürktü... Senden mi? Benden mi?

Agop:

- Zo sus ol...

Sakallı, ufak bir duraksamadan sonra ağır ağır, oynamakla yürümek arasında kaçıkça bir yürüyüşle yine inmeğe başlar...

Kirkor:

- Yine inor...
- Dur bakalım inecek yoksam yine birdenbire pişman olacak?

Ermeniler yine başlarını ters yöne döndürürler. [Şarkı tuttururlar:

Ben şakaya gelemem Edeptir söyleyemem Lambayı lastik Ateş gibi kızdık Kız kozu kırdık Boğaz içi gerdan da Top fıstık...

Ziyaretçi, kazazların kendisiyle uğraşmadıklarına 'kanmış gibi merdiveni iner.

Direklerin arasından bu yer altının doğu yönüne doğru yürür. Yere, havaya, önüne, arkasına sağma, soluna, yavaş yavaş göz gezdirerek dolaşır. Kirkor:

- Zo bu ne arıyor böyle?
- Hava...

- Bu koca dünyanın üstünde hava. bulamadı da ^dibinde arıyor?
- Divane, bal kabağından olur sanırsın? Ziyaretçi birdenbire durur. Ermeni'lere doğru gizli

24

EFSUNCU BABA

bir bakış fırlattıktan sonra şapşal paltosunun yan cebinden bir kitap çıkarır. Bir müddet sessizce okur. Direklerin aralarını adımlamaya başlar. Sağa sola zikzakladıkdan sonra duvarla yerin birleştiği çizgiyi karışlar... Agop:

- Görörsün yere parmak parmak karış edor.
- Polise haber etsek acep?
- Ne deyi?
- Acyayip tertip herifin biri Binbirdirek'in dibini" parmaklıyor deyi...
- Avallanma ahbar. Şu divane herifedepten dışarı böyle bir iş edorsa bundan Binbirdirek'in lamusuna bir keder gelir sanırsın?
- Bırak ki Binbirdirek de ardından kötü laf söylenmemiş hayırlı bir şey değildir...
- Zo neden?
- Burası parasız hovardaların sevda yeridir. Elllerine ne geçerse buraya aşınrlar... Üstünden yağmur sızmaz. Altından çamur tutmaz...
- Hiç yerin dibinde hindim olur?
- İki gönül birlik olduktan sonram samanlığın seyranlık olduğunu bilmezsin?.. Bu aralık ziyaretçi, duvara yaklaşır. Kurşun kalemle bir şeyler yazmaya başlar.

Agop:

- Ahbar zevzekliğin lüzumu yok. Herifadım hesabını etti. Kitaba baktı. Yerleri karışına urdu. Şimdi fikrini duvara yazar. Hep bunları boş iştir sanırsın?
- Ey bundan ne çıkacak?
- Cinvizlerin bunda gizledikleri bir define olmalı...
- Zo böyle bir define var ise havaya bakıp da yere karış etmekle bulunur?
- O kitapta ne yazar bilirsin? Herifbu işleri kendi" fikrinden etmiyor. Kitabın tarifine, raconuna gidor.

EFSUNCU BABA

25

- Bu herifparalan aşırmadan gidelim hükümete haber edelim...
- Sus ol hımbıl... Senin ceza daryesinde (mustan-tik) dedikleri o gözlüklü adamın karşısına hiç çıktığın vardır?
- Çocukluğumda Vılanka bostanından hıyar aşırduğım zaman beni karakola götürdüler. Hıyar yerine onda iki zorlu tokat yedim. Gözlerimden Çingene körüğü gibi alev çıktı. Hırsızlığa tövbe ettim. Bundan gayri hükümetle bir alış verişim olmadı...
- Bu iş çocuk iken hıyar yemeğe benzemez. Mos-tantik insana lafı o kıdar ince pamuk ipliğine ayırt ederek sorar ki karşısında cevaba duramazsın. Şeytanı, tarafından abukat tutsan işin içinden çıkamazsın. Bu işi hükümete ihbarlar isen sonram ne olur bilirsin? «Üçünüz ortak oldunuz. Binbirdirek'in dibini açup paralan

çıkardınız. Üç paya ayırarak yuttunuz» derler. Altık sen işin yoğise: «Zo efendim bu herifyerden para çıkarmadı. Havaya baktı. Ortalık yeri karış etti.» deyi aman Allah çağır dur...

Kazazlar bu çekişmede iken o acayip ziyaretçi besbelli o günkü incelemelerini bitirerek kitabı cebine kor. Bir gözü yerde, öteki havada, adımını atmak için ayağını her kaldırıışında basacağı noktayı güçlükle bulur gibi duraksamalar içinde dandini terelelli tuhaf bir yürüyüşle çıkar gider...

İki kazaz, bu ecinli bozması sakallının, Binbirdi-rek'i böyle merak verici suretteki ziyaretinin nedeni hakkında derin derin soruşturucu gözlerle bakıştıktan sonra Kirkor der ki:

— Ben herife bir lağap koyayım?

— He de bakalım...

— Binbirdirek teatorosunun kavuklusu...

26

EFSUNCU BABA

— Biz de orkestrası... Öyle değil?..

— Bu salak ihtiyar kıyak bir oyun edecek ama ba- ne vakit?

İki delikanlı merdivene gözlerini dikerler. Herifin çekildiğine kanaat getirdikten sonra onun dolaştığı yerleri adım adım araştırmaya, incelemeye başlarlar. Yeri adımlarlar. Duvar diplerini karışlarlar. Fakat merak ve şüphelerini çözmeye yetecek bir belirticik bulamazlar. Nihayet duvarlan özenle gözden ge ire ge ire ziyaretçinin yazılarını bulurlar. Fakat bu çizgilerden bir anlam çıkarmak bu bilgisiz kazazların işi değildi. Bundan «Hiyeroglif»,  ivi yazısı gibi eski yazıların çözümüyle okunmasıyla uğraşan uzman bilginlerin bile bir anlam çıkarabilmeleri olağan görünmüyordu.

Bu yazılar vefk1, ya da tılsım, yadırganan zor bir cebrin bilinmez işaretlerine benzer beşpen e, kaz ayağı, anahtar dili, tarak, dibi havaya kurulmuş çadır, birçok eğri, kırık, enine boyuna çizgiler arasında boru keşler, he'ler, vavlar2, kargacıklar, burgacıklar, İbran  harflerine, m hr-i Süleyman'a, akrebe, yengece, ahtapota "benzer tuhaf şeylerden meydana gelmişti.

En okunaklı yazıları okumayı başaramayan bu iki kazaz çırağı —gözleri   n ndeki bu g   harflerin çözümü— kendilerine doğaüstü «manevî» bir kuvvet yardı-mıyle i lerine doğacak ve a ılıverecek imiş gibi boş bir umut ile uzun süre hecelemeğe uğraştıktan sonra Agop:

— Zo bir şey  akabildin?

— Bu pek derin bir işe benzor ahbar. Bundan ne Cinci Hoca bir şey ağnar, ne papas, ne de haham...

— Vay?..

1) Dua yazılı, çizgi şekilli muska.

2) Eski alfabenin k, h, v harfleri.

EPSUNCU BABA

27

le...

— Vay ya... Ne sandın?.. Sen bir şey  aktmsa s y-

- Avalim sustu... Buna işmamame derler.
- Ne ki işmar edorsa ağnat bakayım...
- O kaz ayaklarını görürsün?
- He...
- İşte onlar yavaş yavaş geloruz demektir...
- Zo Agop fikrine haryan oldum. Daha ne deor?
- Şu yengeci gördün? Yılanın kuyruğunu ısırmaya gidorsa... Yılan da hırslanarak dönmüş ona dikiz edor...
- He, fakat bundan ne çıkar?
- Zo bu işaret: «ensemden gelirsenez size sokarım...» demektir...
- Ahbar kıyak zarafetsin... Şu kaplumbağadan ne marifetli laf çıkaracaksın?
- Bundaki definenin tılsımı kaplumbağadır. «Buraya bu hayvanın kanını akıtır isenez tılsımın uçkuru çözülür» demektir...
- Bu define bir don içinde duror ki uçkuru çözülsün?
- En kıyak defineler don içinde saklıdır.
- Boş lafetme ahbar, şimdi don modası geçti. Bütün mallar meydandadır. İki kazaz bu bilinmez işaretlerin önünde garip iddialarla akşamı ederler...

IV

EBÜLFAZIL Enverî, «kimya-yı batıl» 1 düşkünlerinden ölü Nasrullah Efendinin oğludur. Hobyar semtinde, geniş bahçe ortasında, mahzenli, bostan kuyulu, dehlizli, musandırılı bir konakta büyüdü. Anlatırlar. Eski zamanın «ulemazadeleri» varmış. Lâzımlıkta otururlarken kendi gövdelerinden fişkırın bir gürültüden korkarak:

- Anneciğim... Dadıcığım... Oturak bana bum dedi... çığıışıyle kaçarlarmış. Enverî işte bu kuşağın parlak örneklerindendir. Koskoca oğlan iken uçkuru göğsünün üstünde düğümlenmiş bir don, başında kulaklarının yarısını örten bir pamuklu takke, elinde değnek, gün bo vunca harem sofalarında topaç çevirir, selâmlığa tor konuk geldiğini görse mabeyn kapısından dilini çıkarıp: Ö! der kaçır... On altı yaşında ancak (Vezzariya-tü)2 ye çıkar? Yirmi beş otuzunda hâlâ adına çocuk denir. Dadısız ayakyoluna, lalasız sokağa gidemez. Gitse de iki mahalle aşırı bir yerde kaybolur. Kendinin nerde olduğunu kestiremez. Adını sorsanız cevap vermeğe utanır. Gövdesindeki kimi organların adlarını bilmez. Gerdeğe girdiği gece, yenge kadının verdiği bilgileri ders gibi harfî harfîne ezberler, tki kelimesini unutsa nasıl

- 1) Alşimi.
- 2) Kur'an'ın sondan üçüncü cüzü.

EPSUNCÜ BABA

29

davranacağını şaşırır. Elllerinde kılavuz kitapla rıyle geziye çıkan turistler gibi gerdek âleminin en yürek çarptıran sırlarına, yabancı bir elin yol göstericiliğiyle erer. Kadına ilk sarılınca babasından öğrendiği duayı o'cur.

Cumartesiler uğursuzdur. Salı günü işe başlamaz. Ayın son çarşambasını sayar. Muharrem'in onuna dek az su içer... Kurban bayramlarında kesilen hayvanların

kanlarına parmağını batırır. Damga gibi alnının ortasına basar. Cinlerden, perilerden, şeytanlardan ödü kopar. Çarşamba karılarından, karakoncoloslardan titrer. Babası Nasrullah Efendinin konağında kimyaha-nesi ve gece gündüz işler kimyagerleri vardı. Nasıl hazırlandıkları ve bileşimleri büyük sırlardan sayılan öz'-ler eritilir, karışımlar yapılır, potalara dökülürdü.

Nasrullah Efendi, altın bileşimiyle, her derde deva olan ve insan ömrünü sonsuz uzatan «şemşirek» taşını ya da ulu iksiri bulmaya uğraşıyordu. Sırların saklanması için yeraltı mahzenlerinde çalışan kimyagerlerin sakalları ağarıyor. Yıllardan beri ocaklar yanıyor, potalar kaynıyor. Efendinin bu sırdaşları durmayıp çalışıyorlar. Fakat ne altın yapabiliyor, ne de her derdi iyi eden ulu iksir bulunuyordu.

Kimyacılar, pek uzun yıllar süren bu başarısızlıklarından bezmeyerek ve araştırma usullerini değiştirmeyerek aynı yoldaki uğraşmalarını sürdürüyorlar. Hintli bir dervişin kerametli ağzından işitilen tertipler, eski kitaplarda, görülmüş bilmecelelere benzer bileşim temelleri üzerine gidiliyor.

Doğudan, batıdan, güneyden sırtları pöstekili, elleri teberli, lüle lüle kirli saçlı gezginler gelerek Nasrullah Efendinin evinde konaklıyorlar. Dağarcıklarından, keşküllerinden çıkardıkları bitki kurularını, iksirleri,

EFSUNCU BABA

öz'leri, tozlan, hediyeleri altından pahalı değiş tokuş-larla ev sahibine güya armağan ediyorlar... Potalar al-tın'dan değerli kimyasal şeylerle doluyor. Fakat ne yapılsa yapılsın altın bileşiminin sırrına enlemiyordu.

Nasrullah Efendinin hemen hemen umutsuzluğa düşeceği sıralar oluyor. Lâkin yine dünyanın bir ucundan omuzlan ceylân derili, cezbeli salkım saçak keramet ve sır sahibi bir derviş çıkageliyor; yeni bir istek ve çaba ile işe başlayacak yeni bilgiler açığa vuruluyor.

Bu kimya türüyle uğraşanlarca madenler ikiye ayrılıyor: Cevher maden, ham maden. Cevher maden ısı ile temel özelliklerini yitirmeyenler; ham maden ya da madenimsi, ısı ile özellikleri değişenlerdir. Ham maden, cevher madenle değinince yetkmleşir.

Bu iki tür madenin, madenlerin en soylusu olan altın'dan —onların dü-şüncelerince— kapsadığı kükürt ile civanın az çok kabalıklarına göre uzaklaşır. Her değişme, kükürtle civanın üzerine edilen işlemde ileri gelir.

İkinci usul de madenleri katışıksız bir yolla altın'a boyamaktır. İşte böylece altın tozu bulunduktan sonra yüce iksir bulunmuş olacaktır. Derviş Cebelî'nin dediğine göre yetmiş bin türlü bitkinin içinde yalnız bir çeşit ot vardır. Aslında hepsi birdir. Bu ot topraktan altın özünü süzüp emerek yetişir. Sıcak ve ılık bölgelerde bulunur. Fakat asıl yetiştirme yatağı (Bezm-i Elest) dağında Hüthüt yaylasıdır. Türlü renk ve biçimde yetiştiğinden ancak kerametle bulunur. Fakat bu (Bezm-i Elest) dağı Asya'nın neresindedir? Dervişin bu coğrafya açıklaması pek karışıktır. İçinden çıkılmaz. Bu (altın otu) nun hıdrellez gecesi gün doğmadan sabaha karşı koparılanları beğenirler. Bu ottan yiyen hayvanların etleri, yağlan, kemikleri altın gibi sararır. Kimi kez kasap dükkânlarında böyle altın rengi almış koyunlar, sı-

EFSUNCU BABA

ğırlar görülür. Bu otlar yedi türlü hastalığa ilâçtır. Demir, kalay, civa, kükürt hep bir arada eritilip bu ottan, tam yeter ölçüde eklenirse altın külçeleri meydana gelir. Bu bitkinin dirhemi altın'dan pahalıdır. Fakat her eritişte bir aptessiz elin dokunmasından ya da yapıcılarının gönüllerine kötülükler gelmesinden işe Şeytan karışır, bileşim bozulur. Potadaki alaşımda altından iz kalmaz. Ebülfazıl Enverî, böyle bir evde ve bu anlayışta bir babanın eğitimi altında yetişmişti. Rahmetli Nasrullah efendi, altm'ın bileşimini bulmak için bütün altınlarını harcamakla birlikte yine oğluna geçinecek bir miras bıraktı. Ne var ki zavallı Enverî, bu küçük servetle birlikte babasının deliliğinden büyük bir kısmına da kalıtçı oldu. Rahmetliden kalan kitaplıkta akılları zıvanalarından çıkararak okuyanları gülünç deliliklere itecek ne ciltler vardı.

(İlm-ül-Kehane) (İlm-ül-Havas) (İlm-ür-Rakıy) (İlm-ül-Azaim) (İlm-ül-tstihzar) (İlm-i Davet-ül-Keva-kip) (İlm-ül-Galaktıyrat) (İlm-ül-İhfa) (İlm-üI-İhtiye-rat) (İlm-ül-Kur'a) (Kitab-ı Tecarüb-ül-Arap) (Müsel-lesat-ı İbni Mahfuf) (kitab-ı Zenanî) (İlm-üt-Tayretü ve'-z-Zecr) vb. Enverî'nin bilgi ve kültür dolabı yüzyıl-lann tozları altında uyuyan bu kitaplarla dolu idi.

Ebülfazıl Enverî için bu dünyada olup biten her hareketin uğurlu, uğursuz olmak üzere iki anlamı vardır. Rüzgârın uğultusu, ağaçları kımıldatması, bir kuşun ötüşü, kapı gıcirtısı, köpek havlaması ve bütün bu çeşit sesler, kımıldanırlar hayır, ya da serden haber veren birer faldır. İnsan uğursuzluklardan kaçıp rahat yaşayabilmek için doğa'nın bu uyarmalarını anlayarak

32

EFSUNCU BABA

her işini ve davranışını uğur çerçevesine uydurmaya çalışmalıdır. Yoksa perişan olur...

y Enverî, yatakta gözlerini açınca sabaha özgü duayı okur. Sağ tarafından kalkar. Önce sağ adımını atar... Her eşyanın herhangi bir yere konulusunda gözetilecek uğurlar, uğursuzluklar vardır. Kulplu, köşeli şeyler hep Kibleye çevrilecek, Maşa hiç bir vakit dikliğine konmayacak;' tencereler, leğenler yüz üstü kapatılmayacak; odalarda, mutfakta eşyanın yerleştirilmesi öyle özel bir düzen ve kanuna bağlıdır ki her ne zaman buna aykırı davranılsa evin efendisi, bunu hoşgörenin başına kıyametler koparır... Her işin dakika ve saniye-siyle günü, saati gözetilir. Kimi kez en gerekli işler —uğurlu saate rastlamamasından dolayı— haftalarca, aylarca ertelenir V

\ Enverî, sabahleyin merdivenin sağ yanından ve her adımım (İlm-üt/Tayretü ve'-z-Zecr)in kurallarına uydurarak iner. Sokak kapısından çıkarken (Taleb-i yü-mün)1 duasını okur. Sağına, soluna üfler... İlk bakışta köre, topala, çolağa, sözün kısası sakat bir yaratığa rastlarsa uğursuz sayarak titrer. O günü en ivedi işlerini bırakır.. \y Enverî, ölmüş babasından birkaç derece daha aptal olduğu için uzun bir sebatla ve kimya ile uğraşmayı gerektiren altın yapma yönüne merak sardırmadı. O tılsımlara kapıldı.Vkimi şeylerin uğursuzluklarının birtakım büyülerle ve tılsımlarla giderilebildiklerini kitaplarda okudu. Muskaların, taşların, toprakların, otların, bütün

eşyanın tılsım özelliklerim inceledi. Bütün dertleri, felâketleri, belâları kovup gideren ve hayırlar, uğurlar, mutluluklar getiren tılsımlar buldu. Kolera,

1) Uğur dileyiş.

EFSUNCU BABA

33

veba, kuduz gibi korkunç salgımlanyle bilim ve fen âlemini sarsan en büyük felâketlerden, bir kâğıt parçasının üzerine (Âşık yolunu şaşırdı) (endişe) (ahtapot) (beşpençe) gibi gülünç şekillerle birkaç kargacık burgacık çizmek ve bu tılsımı üzerinde taşımakla korunmanın elde edileceği inancına kapıldı. Ve bu inancını pek ileri götürdü, örneğin her işte başarıya ermek, düşmanına üstün gelmek, hırsızların saldırısından korunmak, sokakta kazaya uğramamak, denizde boğulmamak, yangında yanmamak, zehirlere karşı muafiyet kazanmak için üzerinde taşınacak birer tılsım vardı. Bu tılsımları elde ettikten sonra hekime, ilâca, sigortaya ve düşünülebilecek tehlikelerin hiç birine karşı tedbir almak gereksiz oluyordu. Çünkü resim çizmek fenninde pek acemi sersem bir kafanın akıl almaz verilerine benzeyen o şekillerdeki doğru, kırık, eğri çizgilerin, noktaların, dairelerin her biri; burçlarla, yıldızlarla uzayın akla sığmaz sırlanyle ilgilidir. //

Tılsım ve efsun biliminde bu enginleşmesi sırasında, Enverî'nin eline

Kostantaniye'deki bütün tılsımlı defineleri haber veren bir kitap geçti. Bu pek önemli eser, eski Rumcadan Arapçaya ve sonra Türkçeye tercüme edilmişti.

Enverî, bu kitabın her sayfasını belleğine yerleştirerek, okuya okuya o zavalıcılık yarım aklını da bütün bütün yitirdi.

Keşifleri güç yerlerde gömülü bu hazinelerin meleklerden, cinlerden, şeytanlardan bekçileri vardı.

«Tılsımname»nin ibareleri, gizli işaretler, istiareler ve remizlerle çözümü pek güç bir şifre biçiminde yazılmış olduğundan anlaşılması esinlenmeye ve kerame-

F: 3

34

EFSUNCU BABA

te muhtaç satırlarda zavallı Enverî çok zorluk çekiyor; bir anlam yarıştırıp uygulayınca dek beyni ve kanı gövdesinden sızarcasına terliyordu...

Bu kitap, on iki burca uygulanarak on iki bölüm? üzerine düzenlenmişti. Kutsal meşalelerinden yararlanmak için derin şeyhlere baş vurdu. Kimileri yine simgelerle cevap verdiler. Ve kimileri kitabın bildirişlerine uyarak iş yapmaktan çekindiklerini bildirdiler. Çünkü kimi tılsımların kavrayışından defneyi kurtarmak için insan kurban etmek gerekiyordu.

En sonunda Enverî, kendi kendine, güçlükleri çözmek için uğraşmaya karar verdi.[Birçok «istihare» 1 lere-yattı. Yarı düşte, yarı uyanıkken yedinci bölümün bir kısmını —kendi sanısınca— aydınlatmayı başardı.

Hazine Edirnekapısı'yle Topkapı arasında gömülü;; fakat anahtarı Binbirdirek'te bulunuyordu.

1) Bir inanışa göre, girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için aptes alıp dua okuyarak uykuya: varmaktan ibaret bir usul.

EBÜLPAZIL Enverî, inceleme ve araştırmalarını tamamlamak için Binbirdirek'e gidip gelmeye başlar. Sağdan üçüncü sıra sütunun doğu yönündeki bitiminde, kemerin duvarla bitiştiği yerin hizasında güneyden kuzeye doğru, yedi karış saydıktan sonra dikey bir doğrultuda üç adam boyu yükselince duvara gömülü bir haça rast gelinir. İlk bakışta bu haç iyice gö-rünmezse duvarın o noktadaki yüzü keser gibi bir araçla kazınınca her halde meydana çıkar. Haçın kesişme noktası merkez sayılarak yine yedi karış çapında bir daire çizilmelidir. Bu daire içinde Yunan harfleri ve özel işaretlerle definenin anahtarı görülür. Gereğince işlem yapıla... Definenin on dördüncü hicrî yüzyılın başlarında bir Müslümanın eline geçeceği muştulanmıştır... deniliyordu. Ve daha garip açıklamalar vardı:

Bu tılsımın çevresinde daima iki melek iki şeytan dolaşır... Şeytanlar meleklerin dalgın bulundukları bir zamanı gözetleyerek tılsıma kavuşmak yolunu elde etmek isterler. Fakat melekler her an uyanıktırlar. Definenin gerçek sahibi olacak Müslümanın ortaya çıkışma dek şeytanlarla çarpışarak hazineyi asıl sahibine teslim yardım edeceklerdir.

Lahur ve Mahur adındaki bu iki melek, âdemoğlu şeklinde ve insanlara Özgü bir işle uğraşır görünürler. Şeytanlar Kekre ile Mekre adlarında olup insan, hayvan gibi türlü biçimlere girerler...

36

EPSUNCU BABA

Binbirdirek'teki şifre çözülüp, Edirne ve Topkapı-ları arasındaki yere gidilince işaret olunan yerde uzunluğu bir arşından aşağı olmayan bir yılan, yeşil, san, siyah renkte üç akrep, bir kaplumbağa, bir kurbağa öldürülerek defineyi tutan tusun bozulacak... *

Yine bir gün Agop ile Kirkor o büyük Bizans su sarnıcının direkleri arasında kalın kemerlerde yankılar yaparak neşe içinde türkü söyleye söyleye elemgelerini çevirmekte iken yarenliğe giriştiler... Agop:

— Anamız babamız bizi vaktiyle okula verdiler, okumadık. Böyle cahil cühela kaldık. Koca karı sepetime yemek, ekmek kor idi. Moruk da elime gündeliğimi verirdi. Ben sokak kapısından çıkıp köşeyi dönünceye kadar da ensemenden bakarlar idi... Ben okuldan önce viraneliğe giderdim. Orada birkaç haylaz ile daha birleşir, çukura fındık atar idik. Ne tatlı oyun idi.

— He Viranedeki çukur oyunları çok tatlı olur idi..

— Ahbar geçmiş zaman... Lafı pek derine götürme... Viraneliği, çukuru geç... Çocukluğumuzu, gizli oyunları aklıma getirme...

— Korkma... Korkma, seni utandıracak lafetmem. Ben sözün söylenir, söylenmez yanlanın bilirim...

— Bu kaim kafam okulda okunan şeylerin hiç birini içine almazdı. Bize ders deyi birtakım martavallar ağnatırlardı...

— He he bilirsin bir gün coğrafi derisinde hoca ne dedi?

— Ben dinlemez idim ki ne dediğini bileyim. O dırlanırken ben sıranın altında sinek avlanır idim.

— Bu dünyaya fen kelâmmcas, kerata-i arz derler...

EPSUNCU BABA

37

Koskocaman, yusuvarlak mefret bir yumurtadır. To-umuz da işte bu yumurtadan doğmuşuzdur.

— Ahbar ağzını topla... Biz çapgın, bıçgın, cenabet şeyler isek de içimizde aziz insanlar da vardır. Hepimizin bir keratadan doğmuş olmamız lamusa dokamr bir laftır...

— Eh haydi canım, her lafta lamusla ırza parmak atma... Hoca demezden önce topumuzun da yumurtadan çıkmış olduğumuzu bilmiyordum sanırsın?

Kirkor, Ebülfazıl Enverî'nin duvara çizmiş olduğu kargacık, burgacıklara, kaplumbağalara bakarak:

— Agop!...

— Hanime...

— Kaplumbağa da yumurtadan çıkar?..

— Her şey ondan çıkar dedik a...

— Sen kaplumbağanın (istvar)ını bilirsın?

— İşitmemişim...

— Ben büyük anamdan dinledim...

— De ki ben de işiteyim...

— Kaplumbağa evelden insan imiş...

— Laf deyî durmuş karşımda, ne martavallar zırla-yorsun?

— Zo dinle... Hem insan,, hem de zanaat sahibisi imiş.

— He söyle köpoğlusu ne iş tutmuş?

— Hamurkâr imiş... Büyük bir günah işlemiş, As-fas hamur teknesini sırtına yükleterek onu kaplumbağaya çevirmiş. Çayıra salıvermiş...

— Ya Rabbim, günahı ne imiş acep? Okkalığa eksik hamur koymuş?

— İşte öyle bir iş etmiş...

— Haksızlık edenleri Asfas böyle birer birer çarpmadıktan sonram bu dünya düzelmez...

EFSUNCU BABA

— Fakat çok defa olan kıyak haksızlıklara hiç tın-mayor...

— He ama onun sebebi var...

— Nedir ki?

— Cenab-ı Mevlâm bizi Hamit istibradmdan kurtarıp da cümlemize mecnuniyet ihsan buyurduysa altık aranızda kanun koyarak idare olununuz... dedi. Kendi karışmadı.

— O ki kanışmadıysa işte böyle olduk...

— Ne olduk ahbar? Belkim bir işiten olur. Hamit gittiyse onun yerine idare-i öfliye1 geldi.

— He ağnaşıyor ki bu da pek zorlu bir merettir. Lâkin nerede oturur? Daha suratına görmemişim...

— Bahtlısın ki görmemişsin... Görenlerin akıllan artlarına kaçor...

— Çüş, senin akim, dediğin yerdedir? Söyle, kendi kendine oraya kaçtı yoksam kendi elinle koydun...

— Şimdıcik bu laflan bırak... Kaplumbağamıza gelelim.

— He fakat sen lafı uzattın. Kaplumbağa evvelden hamurkâr imiş. Zo neme gerek? Sana zanaatını soran vardır? Çocuk iken bu masalı koca nenen fikrine koymuş ise sen de hâlâ onu oradan çıkartmamışsın...

O sırada merdivenin üst başından mahzenin loşluğu içine dökülen aydınlığın ortasında bir gölge sallanır. Birkaç saniye sonra Ebülfazıl Enverî uzun sakalı, narin endamıyla boylu boyunca görünür... Adımlarını, biraz hoplar gibi ata ata her basamakta sağma soluna eğilip dinlenerek deve yürüyüşüyle inerken Agop:

— Kirkor... geior...

— He görmüşim tınma...

1) fdare-l örfiye = Sıkıyönetim.

EFSUNCU BABA

39

Güya gelenin hiç farkında değillermiş gibi elem-jgelerini çevirerek türküye başlarlar:

Biz panayıra gittik Ah ne iştir ki ettik Mumu şamdana diktik Zo bayıldık da bittik
Keflenelim gülelim Bu yaza evlenelim Gel çıkalım yokuşu Hıyardan olur turşu
Kuryuk sallayan kuşu Deniz deryaya karşı öt ki keflenelim Bu yaza evlenelim
Enverî o acayip, garip salıntılı yürüyüşüyle dalgın 'dalgın Ermeni'lerin yanından geçerken:

Aydın ü mim ü dal kim çeşm ü dehan ü zülfüdür Dil havass-ı aşka bu üç harf ile eyler amel

Tılsımlı kemere doğru yürür... Agop:

— Üstümüze küfür etti. Babamıza söğdü? Anamıza :hıyızlandı. Ne etti? Ağnadm?

— Aydın, mim, dal okudu...

— Sonram?

— Çeşmeye gitti...

— Daha sonram?

— Harflerin üzerine amel etti...

— Kıyafeti efendiye benzer ama ağzı bozuk terbiyesizin biridir.

Enverî, işaret parmağıyla birer birer direkleri saymaya başlayarak:

40

EFSUNCU BABA

— Büyük araştırmacılara göre tarihlerde yazılı olan?:, sayı iki yüz yirmi dördtür.

Fakat gel gelelim ben sayıyorum, sayıyorum iki yüz yirmi yedi zuhur ediyor.. Üç-fazla... Ben miyim yanılan tarih mi? Çift sayının teke çevrilmesinde daima uğursuzluk vardır...

Kirkor:

- Vay babasının canına be... Bu herifin önüne bir pösteki koysan kıllarını sayacak...
- Ulemalar hep böyledir. Bir incir yerlerse çekirdeklerini hesap ederler...
- Zo şu kadar vakittir ki bunun burasında iplik бүkeriz... Hiç bu direkleri saymak, bunlar ile tek mi? Çift mi? Oynamak fikrimize geldi?
- Ben bu herif ile laf edeceğem...
- Zo divanelik bulaşır deyî korkmazsın?
- Bulaşırsa bulaşsın be... Bu karanlıkta oturup iplik kıvırmaktansa Toptaşı'na gider... divane kardaş-ılanmızla hep beraber opera bağırırız... Şimdilik bu kederli dünyanın sefası yalnız tımarhanelerde kaldı .

Agop, Enverî'ye yaklaşarak:

- Efendi Baba...

Enverî, derin bir dikkat, süzgün bir gülümseme,, ağır bir söyleyişle:

- Vay evlât...
- Siz bu direklere sayorsunuz?
- Evet... evet... Lâkin tarihte yazılı olan adet 22* iken Ben her sayışta 227 buluyorum... Hesabı düzeltmek için şimdi bu üç fazla direği nereye koyacağız?

Agop'un şaşkınlıktan gözleri büyüyerek:

- Efendim, bırakınız yine yerlerinde dursunlar. Bu koca direkler nereye konur ki?

Ebûlfazıl Enverî kabarak:

EFSUNCU BABA

41

- Olmaz... Ya tarihi düzeltmeli veya direklerin sayısını indirmeli.
- Efendim vaktında hocam bana tevarih denilen kitaplarda çok yanlışlıklar olduğunu söylemişti. Bu yanlışlıklar kitaptan kitaba geçior imiş... Bundaki direklerin 224 olduğunu yazan tarihçi buraya gelip de direkleri sayarak yazmamış, başka bir tarihte gördüğünü kendi kitabına geçirmiştir...

Kirkor:

- Durunuz ki ben de diyeyim... Bu iş dayir kıyak malûmatım vardır... Benim irahmetli бүjök babam Pisamatya mektebinde (istorya) hocasıydı. Mahrum bu direklerin sayısını tevarihte iki yüz otuz görmüş olduğunu beyan eder idi...

Enverî:

- Hah evlât sahih haber sende... İşte bu doğru... Çünkü rekz-i sütun1 ve mimarî tenazurda2 tek adet olmaz...

- Ben mimarı tenavül etmedim3. Bilmem... Büyük babam yetmiş beşinde geberdi. O yaşa çak kimse onun ağzından bir yalan işitmedi.

- Şimdi bu altı direk buradan nereye kayboldu? Kirkor:

- Efendi, hırsızlar çoğaldı. Çalmışlardır. Camilerden birer birer halıları, seccadeleri, çinileri aşırırlar. Böyle giderse bir gün bakacaksınız ki, Ayasofya'nın yerinde temelden başka bir şey görülmeyecek, Rum'lar da dertten kurtulacak, siz de...

Enverî, bir süre sözü keser. Gözlerini baygın bay-

1} Direk dikmede.

2) Bakışım, simetri.

3) Yemedim.

42

EPSÜNCU BABA

gm loşluklara diker. Belirsiz bir anıyı davet eder gibi alnını okşayarak tılsımlı duvara doğru yürür.

Agop, şaşkın şaşkın arkadaşına bakarak:

- Bu herifzır deli... Yine aklına ne geldi?
- O bizimle lafederken derinlere bakar... Gözlerine başka şeyler gözükör...
- Zo bu Binbirdirek'in dibinde şimdilik bizden t>aşka kim var?
- Ahbar, ötekiler sana bana görünmezler. Yalnız divanelere işmar ederler...
- Ne ise biz bu herifin kafasına göre gidelim. Bize her ne ki söyler ise (he) diyelim. Belkim beş on kuruş öne bakar...

Enverî, üçüncü sıra sütunun doğu sonundan ve kemerin duvarla birleştiği hizadan, güneyden kuzeye doğru karışlamaya başlar. Sonra ayaklarının ucuyla yükselerek yukarıda bir şeyler görmeğe uğraşır... Duvara tırmanmak ister gibi bu hareketleri tekrar edip dururken:

Agop:

- Bu herifonda ne edor ki?
- Kedi ciğere bakar gibi tavanda bir şeye atılmak isteor...
- Tavanda ne var ki.
- Hiç canım... Belkim birkaç örümcek, börtü böcek...
- Yardıma gitsek hoşlanır acep?
- He bir deneyelim bakalım. Bizi kovacak? Yok-sam gittiğimize hoşlanacak?.. İki Ermeni delikanlısı tuhaf birer yüz buruşukluğu ve'yampiri bir utançla Enverî'ye yaklaşarak sahibine karşı küçük ve kısık sesini çıkaran köpek yaltaklanma-sıyle:

EPSUNCU BABA

43

- Efendi Baba, hizmetimize kabul ederseniz yardıma geldik...

Enverî, birkaç adım geriler. Loşluk içinde baykuş gözleri gibi parlayan iri yuvarlak gözlüklerinin altından bakarak Arapça birkaç cümlelik dua okuduktan sonra:

- Yardıma mı geldiniz? Ruhunuzu bana teslim ediniz...

Ermeni'ler şaşırarak:

- Ruhumuzu sana teslim edelim. Sonram biz ge-berelim?
- Şeytan mısınız? Melek misiniz? Söleyiniz.
- Ne şeytanız, ne melâikeyiz...
- Ya nesiniz?
- İki bacaklı, iki kollu, bir kafalı insan oğlu insanız... Görmorsun?
- Çâkha kez dest-i tşkaş der gariban-ı menest Her taraf rahest ger canan su-yi canı menestl.
- Efendi baba, biz böyle Elenika dilden bir şey çakmayız. Bize ya Türkçe ya Ermenice söyle...

Enverî, cebinden bir takvim çıkarır, saatma bakarak:

- Teslis-i Şems be-Zuhal, Tahvil-i Zühre be-Kavs, İstikamet-i Utarit2...

Agop:

— Dua dedi... Amin!..

1) Yakamdaki yırtıklar aşk elindendir.

Eğer sevgili benim canma yönelirse har tarafyoldur.

2) Astroloji dilinde.

«Güneş'in Zühal (Satürn) ile üçlemesi, «Zühre (Venüs) nin Kavs (Yay) la değişmesi, «Utarit doğrultusu... » demektir.

44

EFSUNCU BABA

Kirkor:

— Amin, Allahım amin!.. Enverî:

— Susunuz eşref-i saate1 üç dakika var... Sonra konuşalım.

Kirkor:

— Ne dedi? Ne dedi? Agop:

— Üç dakikeden Eşref Bey gelecektir. Sonram konuşalım, dedi...

Ermeni'ler şaşkın, Enverî boynu bükük dalgın... Üç dakika sustuktan sonra:

Tılsımnane'yi okuyarak:

— Kekre ile Mekre bu iki şeytan aleyhillâne mekr2 ederler. Biz meleşiz derler...
Söyleyiniz nesiniz?

Agop:

— Efendi Baba, insan olduğumuza daha inanmadın? Şeytan uzun kuyruklu olur.

Bak biz tıpkı sana benzeriz...

— Adınız? Sanınız?

— Agop ile Kirkor...

— Elif, harflerin en ulusudur. Onu ben sana veremem... Elifi lââm'a tahvil et...

Meddi yerine getir... Lâgop olur...

Agop:

— Al lafı otur aşağı... Bu adam yavaş yavaş beni lphna. kereviz ya-pacak...

Enverî:

— Şeytan değilsiniz de niçin yerin altında oturu-. yorsunuz?

1) En uygun ve uğurlu zaman.

2) Hile, dek.

EFSUNCU BABA

45

Agop:

— Efendim, burası geniş ve serindir. Kirası yoktur. Biz bunda iplik bükürüz...

Zanaatımız budur...

Enverî:

— İplik bükme bahane... Siz burada başka iş için oturuyorsunuz...

Kirkor:

— Yok efendim, biz lamuslu çocuklarız. Fikrinize kötü şeyler getirmeyiniz. Bunda gizli bir işimiz yoktur...

Enverî:

— Siz burada bir şey bekliyorsunuz... Agop:
— Burası tonoz ile taş direk ve kupkuru topraktır. Bunda beklenecek ne var ki?..
Enverî:

— Tılsım...

Agop güler ve parmağıyla duvarı göstererek:

— Tılsımı işte ondaki yılan ile kaplumbağa bekle-yor.

Enverî, birdenbire Agop'un bileklerinden yakalar. Derinden derine bir sorgu ile gözlerinin içine bakarak:

— Heh işte yakaladım... Siz mutlak be-mutlak ya meleksiniz, ya şeytan... Ya idlâle geldiniz? Ya imdada geldiniz...

Kirkor:

— Biz iğlâle gelmedik, İmdada geldik. Enverî:

— Söyleyiniz melek misiniz? Agop:

— İnsan olduğumuza inanmıyor sunuz... Bizi şeytan bellemedense melek çağırmanız daha hoş olur.

Enverî:

— Meleklerin kuyruk sokumları olmazmış...

EPSUNCU BABA

Kirkor:

— Bu işten hiç malûmatımız yoktur. Şimdiye çek yoklamamışım. Tercübesine varmamışım.

Enverî, Agop'un gerisine elini saldırarak:

— Müsaade edersen bakayım... Ermeni genci iki adım geriye sekerek:

— Çek elini ondan be adam, fikri bozuk bir insansın, nesin? Dibime bakup da melek olduğumu ağnaya-caksm? Hiç insanın lamusu deliğine dokanılır? Kur-yuğum neremdedir? Şimdiye çek hiç merak edip de aramamışım...

VI

BÜLFAZIL Enverî, zihninden i'lâl ve idgam1 yaparak:

— Agop, Lâgop, lâhup, lâhur... Agop:

— He görorsua? Bir Agop'tan ne kıdar laf çıkardı? Enverî devamla:

— Hüseyinî, Lâhurî:

Tu der sühan şüdiy ü lezzet ez şeker güm şüd Tu leb güşudiy ü sirabi ez giisher güm şüd2

Agop — Amin...

Kirkor — Amin... Amin...

Enverî — Arife tarif istemez. Anladım, siz Lâhur ile Mahur'sunuz... Agop —

Bunlar da kim?

Enverî — Tılsımnamede açıklanan İki melek...

Kirkor — Evet... evet melâikiz... Fakat size öyle demeğe otanoruz... Siz arifli ve zarafetlisiniz3; ne olduğumuzu ağnayorsunuz...

1) Arap dilbilgisine göre:

Sözcüklerdeki harfleri değiştirmek; ikiz harfleri birleştirmek.

2) Sen konuşmaya başlayınca şekerin tadı kayboldu,

3) «Kültürlü, ince düşüncelisiniz» demek istiyor.

E P S U N C U BABA

Enverî — Lâhur ile Mahur bana yardıma geldiniz...

Agop — Ks evet...

Enverî — Hoş geldiniz, sefa geldiniz.

Kirkor — Hoş bulduk, sefalar bulduk.

Enverî — Ne iş için yardıma geldiğinizi elbette bilirsiniz.

Kirkor, Agop'un kulağına:

— İşi boklatmayalım. Acaba ne desek?

Agop — Tılsımlı işi için geldik...

Enverî — Tılsımname'de her ne yazıyorsa doğruluğuna şahadet eder misiniz?

Kirkor — Şahitlik ederiz, hepsi dorgudur.

Enverî — Melekler, siz göğün kaçınıcı katından indiniz?

Kirkor — Biz göğün en üstünde (paradi) de otu-Toruz. Gayet havadar. Bütün dünya ayak altında tabak gibi görünor...

Enverî — Şimdi kâfirler göklere ve Tanrı'ya ait sırları keşif için tayyarelerle ta oralara çıkıyorlar.

Agop — He evet, geçenlerde bir İngiliz tayyaresi ta yanıma cak geldi. İçinde iki zabıt oturordu. Benden Cennet'in yolunu sordular. Bilirsin söylemek için bizde izin yoktur. Bir tekme vurdıysam denizin dibine cek gittiler...

Enverî — Neuzü billah.. neuzü billah... Şimdi biz definemize bakalım...

Agop — Bu aradığınız define çok paradır? Tılsım kitabında ne yazıyor?

Enverî — Hesapsız... Bir altun buzağı, içi tim tıkız fıstık gibi antika sikkeler, yakut, zümrüt, elmas, firuze dolu...

Agop — Bundan bize de pay var?

EFSUNCU BABA

49

— Enverî — Ben o kadar dünyalığı ne yapacağım. Bana ayrdım edin. Yarısı sizin...

Kirkor — Altın buzak... Bunu kime satacağız. Hükümet bize yakalamaz sonram?

Enverî — Ben kimyagerim... Buzağıyı parçalar, | sonra tavaya kor eritirim...

Kirkor — Vay babasının canına be... Bu, çocukluğumda dinlediğim masallar gibi bir şeydir... Ya batarız. Ya çıkarız. Söyle bakalım. Biz sana ne biçim yardım edeceğiz?

Enverî duvarı göstererek:

— İşte şurada, üç adam boyu yüksekte duvara gömülü, mozaik bir haç var. Onun etrafını kazıyacağız. Meydana birtakım yazılar çıkacak. Tılsımın tarifesi orada... Ermeni'ler başlarını gösterilen yere dikerek:

— Peki ama oraya nasıl yetişeceğiz?.. Bunda merdiven yoktur... Getirirsek şüpheye varırlar. Bunun burası babamızın evi değildir.

Enverî — Siz meleksiniz. Elbette buna bir akıl düşünürsünüz. Göklere inip çıkan mahlûkat bu kadarcık yere yükselemez mi?

Agop — Melâik pasaportumuz üzerimizde yoktur. Şimdiye cek bunda birer insan yaşıyoruz. Hem kimsenin gözü önünde uçamayız. Buna izin yoktur. Siz hiç melâik uçarken gördünüz?

Enverî — Hayır...

Kirkor — Biz size insan gibi yardım etmeğe geldik. "Siz bizden insanlık kuvvetinin üstüne çıkan hizmetler istemeyiniz..."

Enverî — Öyle ise zeki bir insan gibi düşünüp ba-

F: 4

I

50

EPSÜNCÜ BABA

na söyleyiniz. İstenen noktaya kadar nasıl yükselelim?*

Agop — Haçın bulunduğu yer üç adam boyu yüksekliğinde diorsunuz...

Enverî — Evet...

Agop — Birbirimizin üzerine çıksak oraya cak yükselebiliriz acep?

Enverî — Aferin Lâhur, iyi dedin...

Kirkor — Kim kimin üstüne çıkacak?

Enverî — Ben altta ezilirim. Çok ağırlık kaldıramam...

Agop — Öyle ise sen üste çık...

Enverî — Çok yüksekte duramam; başım döner.

Kirkor — Öyle ise ne biçim iş göreceğiz? Baba, y&> bize bineceksiniz... Ya biz sana bineceğiz. Bunun başka türlü olur?

Agop — Baba, orta kata çıksın, olmaz?

Enverî — Hah bak işte bu olabilir...

Agop, duvarın istenen hizası önünde durarak En-verî'ye:

— Baba, haydi gel omuzuma çık...

Enverî — Ben maymun değilim. Omzuna nasıl çıkayım? Sen yere otur. Ben omzuna çıkayım. Sonra kalk...

Agop — Ben deve değilim ki yüklendikten sonram kalkayım...

Kirkor, tuhaf bir gülümseyiş ve itaat emreden bir işaretle Agop'a:

— Lahur, sen biraz eğil. Ben Babayı senin üzerine yükleyeyim. Sonram sen belini düzelt... Yavaş yavaş ben ikinizin üstüne çıkayım. Bakalım Babanın dediği yerde istavroz vardır? Yoktur ağnaya mı?..

Agop, eğilir. Kirkor epeyce bir uğraşma ile Enverî'

ÜFSÜNCÜ BABA

ayakta

yi arkadaşının iki omuzu üzerine bastırarak durdurur... Ve sonra sorar:

— Baba, nasılsın? Kendini iyi kantarla ki, ben de senin üstüne çıkacağım.

Enverî, küçük bir dua okuyup bitirdikten sonra hafif alpa vurarak:

— İnsan inasnm üzerine çıkınca ne kadar yükse-lyormuş... Yükseklik biraz saframa dokunuyor ama zararı yok. Dengemi kaybetmemeye uğraşırım. Mahur, haydi sen de çık...

Mahur adına cevap veren Kirkor bir cambaz çevik-le Enverî'nin omuzları üstüne kadar tırmanır. Aya-ğa kalkar...

Enverî — Mahur, melek olmana rağmen amma da ağır imişsin ha... Omuzlarımı çökerttin...

Kirkor — Baba, biri gelip bunda bizi böyle görürse, üst üste neden bindiğimiz için elbette sebep sorar... İşimizi çabuk görelim. Söyle şimdi ne yapacağız?

Enverî — Sağ yandan kemerin duvarla bittiği noktadan sola doğru karışla... Tam yedinci karışta, ha- çı ara...

Ermeni:

— Mek, argu...

diye birkaç kez yediye kadar karışladıktan sonra:

— Baba, bunda dediğin istavroz yoktur... Enverî, cübbeye benzeyen geniş paltosunun

cebinden bir çekiç çıkarıp Mahur'a uzatarak:

— Al bununla duvarın o noktasını kazı. Haç mutlaka meydana çıkacaktır. Ben buradan duasını okuyorum.

Mahur, duvarı birkaç dakika çekiçledikten sonra:

— Baba, sen aşağıdan ne kadar efsunlasan para etmez.. Bu duvar taş kesilmiş; buna kurşun gülle bilem

yan

52

EFSUNCU BABA

işlemez. Bu fındık çekiciyle burası kazınır hiç?..

Bu sırada Binbirdirek'in merdiveninden pat pat inen adım sesleri duyulur.

Sekiz - dokuz yaşında çocuğunun elinden tutmuş sakallı bir efendi, direklerin arasından içeri yürür...

Çocuk — Efendi Baba, burası neresi?

Efendi — Eski zamanda su sarnıcı imiş...

Çocuk — Haniya su nerede?

Efendi — Suyu kalmamış oğlum...

Çocuk, direklerin arasından birdenbire duvar kenarındaki insan sütununu görerek:

— Efendi Baba bak., bak burada cambaz oynuyor... Enverî — Bunlar kim?

Mahur yavaşça:

— Bunlar parasız seyirci... Buraya girmek için (antre) yoktur. Cahil, ulema, herkes gelirler, bu tür lü lafederler giderler. Kimi sarnıç der... Kimi hapishane der...

Kimi yer altı kerhanesi der... Eh burası da hep bu kesim lafları kaldırır sankim...

Birbirini okşamak için karanlık köşelere sinenler de olur. Biz görürüz, lâkin sanki görmemiş gibi yaparız. Çünkü her gördüğümüz ile derde girsek, akşama çak kavga etmeli. . Zo bu dünyanın zamparaları, orospulanyla başa çıkılır hiç?

Birdenbire Enverî'nin dizlerine şiddetli bir titreme gelir.

Mahur — Baba, sallanma... Ne oluyorsun? Şimdi yangın yerinde kalmış sakat baca gibi hep yere devrileceğiz. ..

Enverî eliyle, gelen çocuklu efendiyi göstererek:

— Ah efsun kesildi... Tılsım cılk oldu. Mavi göz... mavi göz., uğursuzdur. İşimizi bozdu...

Enverî yıkılır... Kirkor onun üstüne, Agop en altta

EFSUNCU BABA

debelenir... Üçü birer külçe halinde toprağa serilirler...

Kirkor — Gel de şimdi babasının şarap çanağına etine... Bilmez idim. Mavi göz sahiden uğursuz imiş... Kemiklerim açılır kapanır sandalya gibi birbirinin içine girdi, çıktı. Neremden sakatlandım daha farkında değilim...

Agop — Ben üste geldim. Biraz aşığım oynadı. Fakat yine yerini buldu...

Kirkor — Sen pamuk şilte gibi üzerimize yattın. Altta kalanın canı çıksın, derler...

Canım çıktı. Babam onu kavice perçinlemiş... Fakat turşuluk toriğe döndüm. Baba, sen nasılsın? Aşığın, küreğin, diş kapağın yerindedir?

Enverî, bir dua mırıldayarak el, baş işaretleriyle cevap verir...

Agop — Okuyor? Yoksam can çekişiyor?

Kirkor — Baba kendine gel... İstavroz üzerine şaka olmaz. İnsan böyle çarpılır. Belin kıvrık, hâlâm yan yatarsun? Kuyruk sokumun dibine girdi? Ne oldu?

Çocuk, babasının kolundan çekerek:

— Efendi Baba, bak cambazlar düştü...

Kirkor — Haydi işinize... İşte görörsünüz. Sizin uğursuz mavi gözlerinizin derdine uğradık... Çocuğun babası bir darılma çatkımlığıyla:

— Mavi göz uğursuz mu olurmuş?

Kirkor — Bilirim ben? Baba Efendi böyle dedi ve dediği de doğru çıktı. Sanırsunuz ki sabahleyin sizi keflendirmek için biz burada cambazlık edorumuz?

Efendi — Ya ne arıyorsunuz üç adam boyu yükseklikte? Birbirinizin üstüne niçin çıktınız?

Kirkor, Agop'a dönerek:

— Söylesen e niçin çıktık biribirimizin üstüne? Agop — Efendi Baba söyledi. Biz çıktık...

EFSUNCU BABA

Çocuğun babası:

— Ulan o, meşhur budalalardandır... Kirkor, Enverî'ye dönerek:

— Bak ne deor? Senin budala olduğunun aslı vardır? Yoktur? Ağnat...

Enverî — Daima humeka urefaya dahleder1. Kirkor, çocuğun babasına:

— İşte bak ipince bir laf etti. Hiç budala böyle Ele-nika laf diyebilir? Sen daha akıllı isen ağna bakalım ne dedi?

Enverî — Mahur, sokak adamlanyle çene yarışırma ...Biri sana! «budala» derse:

«Eyvallah» de, geç... Bırak ki o adam kendini senden daha akıllı sanarak övünsün...

Mavi gözlülerle konuşmak insanı tehlikeye uğratır...

Çocuğun babası:

— Üç adam boyundaki tonozu çekiçe neye kazıyordunuz? Ne var orada? Şimdi ben gidip belediyeye haber vereyim de siz kara gözü, mavi gözü görürsünüz...

Kirkor — O kazdığımız yerde bir istavroz vardır... Şimdi burası Türklerin olmuştur.

Haçın orada durması günahdır. Baba Efendi söyledi. Onu sökmeye çıktık. (Enverî'nin kulağına eğilerek) Nasıl? Uydurduğum yalana beğendin? Sakın bu işin dibinde define vardır de-meyesin. Sonram hepimizi deliğe korlar...

Çocuğun babası:

— Sen Öyle haçlan, putlan babanı kandır... Siz oradan antika, pek değerli bir şey söküyordunuz. Mozaik mi? Çini mi? Altım mu? Kim bilir? Hükümete haber vereceğim...

1) Ahmaklar anlayışlılara, kültürlülere sataşır.

EPSUNCU BABA

55

Efendi, çocuğun kolundan çekerek yürür. Onlar merdiveni çıkarken Agop:

— On paralık bir avanta yüzü görmeden derde gir-*dik. Gerçekten mavi gözlüler belâlı oluyorlarmış...

Enverî — Yalnız mavi gözlü değil... Görmediniz mi? Bebeklerinin ortasında kedi gözü gibi sarı bir (elif) vardı. İşte uğursuzluk onlardadır. Yoksa her mavi gözlü insan uğursuz olmaz...

Kirkor — Elifini okumadım ama görürüm ki o herifin suratında bir cenabettik, bir sakarlık varcır. Ef-suncu Baba, altık ben senin her sözüne inanacağım... Dediğin çıkar... Bize bir göz ettise yıldırıma uğramış minare gibi yere düştük...

Agop — Şimdilik boş laflan bırak. Herif arkasında iki belediye çavuşuyla gelirse bizi reis begin karşısına istinkada çıkarırlar... Bilirsin? Babanın adından, ananmkinden başlar. Öyle ince tertip şeyler sorar ki akim başka tarafına kaçır. Ham hum edersin. Cevap bulamazsın diyecek... Seni hırsız oğlu hırsız sanırlar... Şurada ipliğimizi bükerken bak ne dertlere uğradık... Haydi elemgeleri, iplikleri toplayıp buradan sıvışalım... Birkaç ay da bu semtin civarından geçmeyelim.

Enverî — Beni burada bırakıp bir yere gidemezsiniz. Bir adım atacak halde değilim...

Kirkor — Ah ah bu da kıyak laf... Ne isteyorsun Baba? Seni sırtımıza bindirip gidelim? Bak bize ne büyük zarar ettin. İşimizden olduk. Bir daha da bu taraflara gelemeyeceğiz?.. İşte bu işten beş on para alıyorduk.

Enverî, Kirkor'un arkasını okşayarak:

— Mahur, sen kederlenme. Cenabı Hak sizi bana. gönderdi. Rızkınızı da üzerime farz etti. Ben sizin kazancınızı iki katlı olarak öderim.

56

EFSUNCU BABA

Agop — Baba, paran vardır? Yoksam defineyi çıkardıktan sonram uçlanacaksın?

Enverî, cebinden şişkin bir cüzdan çıkarıp göstererek:

— Saye-i Resul-i Kibriya'da ceplerim, çekmecelerim doludur.

İki Ermeni birbirini dürterler. Her ikisi de büyük bir hırsla gözlerini cüzdana dikerek:

— Şaka değil be... Onda birkaç yüz lira var... Sonra Enverî'ye:

— Baba Efendi, kabul edersen biz senin hizmetinde-kalırız...

Enverî — Keyfiyet benim kabulümde, sizin rızanızda değildir... Almyazısı kendi kendine olur...

Kirkor — Sırtımıza bineceksin? Ne yapacaksın? O herifler gelmeden haydi bundan gidelim...

Enverî — Merak etmeyiniz. Gelseler de önemi yok... Ben bir efsun okurum. O herif merdivenden inerken: düşer, bacağı kırılır...

Agop — Efsunu şimdiden oku da bacağı kırılmadan-sa buraya gelmesinler daha iyi olur...

Enverî sinirlenerek:

— Lâhur, alınyazısmı bozmak kimsenin haddi değildir.. Onun için gelsinler, gitsinler, olsun olmasın, deme... Kime emrediyorsun? Amir-i hâdisat- nasıl * isterse öyle olur...

Agop — Bu dediğin lafların çoğunu ağnamamışım... Lâkin gelsin, gitsin, olsun, olmasın, demeyeyim de ya-, ne diyeyim?

- 1) Ulu Peygamberin sayesinde.
- 2) Olayların buyurganı, âmiri, yani Tanrı.

EFSUNCU BABA

57

Enverî — Belki gelir, belki gider, belki olur, belki olmaz, de...

Kirkor — Efsuncu Baba, peki söylediğin gibi diyelim. Lâkin burada, çok durmayalım. Belkim o mavi gözlü herifyanında iki komisyon çavuşuyla birlikte şimdi gelir... Belkim senin okuduğun efsun tutmaz. Herifin bacağı kırılmaz... Belkim bizi reisin karşısına götürürler... Belkim...

Enverî — Yetişir... Haydi biriniz beni sırtına alsın, öteki gitsin b;r kira arabası çağırsın... Semte doğru çekelim...

Agop — Haydi Kirkor, al Baba'yı sırtına. Ben gideyim araba çağırayım...

Kirkor — Baba'yı sen alsan da arabaya ben gitsem olmaz?..

Agop — Sen alsan daha lâıyıklı bir iş olur. Kirkor — Ben şimdiye cek sırtıma insan bindirmemişim. ..

Agop — Ben bindirmişim dersin? Beni kira beygiri sanorsun?

Kirkor — Bu iş senin benim dememizle olmaz. Ba-ba'ya soralım... Hangimize isterse ona binsin... Baba, hangimize binmek istersin?

Enverî — O benim isteğimle olmaz. Kısmet hanginize ise ona binerim...

Agop — Kirkor, haydi ver sırtını... İster isen üzerine bir de semer koyayım...

Kirkor — Semeri babana koy ahbar... Mavi gözlü herifin belâsından korkmaya idim, ben Baba Efendi'yi sana bindirirdim, ama çabuk ol, bundan kaçmak lâzımdır.

Kirkor, Enverî'nin önünde eğilerek:

— Baba, kısmet bana imiş, haydi bin bakalım...

58

EFSUNCU BABA

Enverî, cebinden takvimle saati çıkarıp bakarak:

— Sekiz dakika bekle... Hayvana binmek uğursuz. ..

— Ben hayvanım ki bu lafı edorsun?

— Güneş, Cedi burcuna, yani keçi oğlağına biniyor!..

Kirkor şaşkınlıkla:

— Güneş, keçi yavrusuna binor?

— Evet... O binsin... Ben sana bineceğim... Agop — Ben gidorum, bir araba çağırayım... Kirkor'un kulağına:

— Güneş, keçi yavrusuna binor, Baba da sana. binecek. Fakat dikkatinde ol, boğazını sıkmasın. Bu herif sandığımızdan daha çok divanedir.

VII

HAYVANLARIN alınlarının üçgenleri, kuyrukları, yeleleri yoklanıp uğursuzluktan gri oldukları belirdikten ve araba önünde yine beş on dakika eşref-i saat beklendikten sonra binerler...

Hobyar'daki evin önünde dururlar... Çat çat kapı... Yine Ermeni'nin biri Baba'yı yüklenir. İçeri girerler Taşlıktan birkaç kadın sesi birden kopar:

— A a a Efendi'yi arkada getiriyorlar... A zavallı adam, ne oldun? Her adımda eşref-i saat beklerken yine bir uğursuzluğa mı uğradın?.. Lahur, Mahur, Efendi' yi odasına çıkarınız.

Agop, büyük bir şaşma ile Kirkor'un kulağına:

— Zo şaşırdım. Bu karı adımızı nereden bilor? Kadın — Ben sizini adınızı bilirim... Siz buraya

gelmezden önce Efendi, sizi fal kitabında buldu. Akşama birlikte eve getireceğim söyledi. Biriniz Lahur'sunuz, biriniz Mahur... İnsan şekline girmiş melekler...

Evimize uğurlar, iyilikler getirdiniz... Kırkor, yavaşça Agop'a:

— Ya bunların evcek topu da divanedir, veyahut kim biz delirdik... Bu Baba tekin bir adam değildir. Bize melâik diyorlar... İçime şüphe gelor ki acaba öyleyiz deyî?.. Hiç haberimiz yok iken biz fal kitabına nereden girmişiz? Ne köpoğlu iştir? Dur bakalım sonu ne çıka-c?k?

60

EFSUNCU BABA

Baba'yı odasında bir sedirin üzerine uzatırlar... Kısa boylu, üzüm gözlü, yuvarlak, kanı sıcak otuz beşlik bir hanım başörtüsüyle ortada dolaşır...

Hanım — Lahur, Mahur karnınız aç mı? Söyleyiniz?... Sıkılmayınız. Burası yabancı yer değildir...

Mahur — Hanımefendi, açlıktan bağırsaklarımız mâni bağıyor. Efendi Baba'yı Binbirdirek'in ta dibinden ta dünya yüzüne kıdar sırtımda çıkardım. Hayvana binerken bir dua okunmuş... İşte onu okudu. Sırtıma çıktı...

Hanım — Altın buzağı definesi ne oldu? Lahur — İstavrozu bulmak için birbirimizin üzerine çıktık. Çocuğuyle birlikte mavi gözlü bir herif geldi.. Hanım — Gözbebeğinin ortasında kedi gözü gibi sarı elif vardı...

Mahur — Hanımefendi, sen de bizile beraber idin? Ne bilorsun?

Hanım — Ben bilirim... Artık o altın buzağı definesi cılk oldu... Şimdi başkasına bakalım... Siz artık Efendi'nin yanına kapılandınız. Burada kamınız doyar, ceplerinize para dolar. Daima Efendi ile birlikte bulunur, ne derse onu yaparsınız... Bu adam büyük bir ef-suncudur. En sonunda yerden büyük bir define çıkaracağına iyice inanınız. Onun yanında siz de ihya olursunuz. ..

Mahur — Büyük anam üryasmda görmüş idi. Benim pek zengin bir adam olacağımı söylerdi... İplik bükmekten ekmeğimizi pek çıkaramoruz... İşte bize de böyle bir yağlı kapı lâzımdır...

Ermeni delikanlıları Efsuncu'ya kapılandılar... Karınları pek güzel doyuyordu. Cepleri, söylendiği gibi pek para ile dolmuyordu ama büsbütün harçlıksız da EFSUNCU BABA

61

kalmıyorlardı. Lâkin evin içinde bazı sırların döndüğünü Ermeni'ler sezinlediler... Zeynep Hanım, Enverî'nin ikinci karısıydı. Birincinin ölümünde bir kız kalmış: Mevlüde... Şimdi on dokuz, yirmisine basmış... Üvey ana, üvey kız aralarından su sızmaz bir sevgi ile bağlaşmışlar. Şeytan kulağına kurşun, pek iyi geçiniyorlar... Efsuncu Baba, bir budala, bir meczup, pek derbeder kafalı bir yaratık olabilir. Fakat Zeynep'le Mevlüde, Şeytana benziyorlardı. Bu delinin inandığı olmaz şeylere onların da gerçekten inanmaları akıldan geçemezdi. Lâkin neden inanır görünerek adamcağızı bütün o deliliklerinde kışkırtmaya yüreklendirmeye uğraşıyorlardı? Ermeni delikanlılarının zihinleri bu yönden gıcıklanmaya başladı.

Bir gün Mahur, arkadaşına:

— Bizi buraya gökten inme birer melâik deyi kabul ettiler...

— He...

— O kanlar bilmezler mi ki biz melâik olmaktan çok uzak, çapkın, cenabet, günahkâr haytalarınız...

— Neme gerek. Melâik deyi bizi bunda ikrama ko-yuldularsa, hayır, biz şeytanız diyecek değiliz a.. Hiç ağır bir iş yoktur... Yer, içer, bunda otururuz...

— Fakat bu evde bir esrar döner... Define mefine der iken bu işin dibinden bir gün bir kıyamet patlayacak... İnanırsın ki bu herifen sonunda yerden bir define çıkarsın...

— Kim bilir? Ne yok diyebilirim, ne he diyebilirim. Bakalım kismetimize ne çıkacak?

Lahur ile Mahur'a evin selâmlığında bir oda vermişlerdi. Orada yatıp kalkıyorlardı

62

EFSUNCU BABA

Enverî, kitaplığında geceliyor, hangi saatlerde uyduğunu kimse bilmiyor. Kimi akşamlar zangoç gibi sa -banlara dek sofalarda dolaşıyor. Karısının, kızının vakitli vakitsiz oda kapılarını vurarak onlardan yerli yersiz şeyler soruyordu...

Bir gece Efsuncu, fare kaçırmış kedi gibi evin sofalarında koşup merdivenlerden inip çıktıktan sonra, bitik bir halde Lahur ile Mahur'un kapısını vurdu. Delikanlılar gözlerini uğuşturarak derin uykudan kalktılar.

Ermeni'leri kollarından dışarı çekerek:

— Lahur, Mahur bana yardıma geliniz...

— Ne var ki?

— Hayalât kaçırdım...

— Nereye kaçırdın? Donuna kaçırdın?

— Ben bazı mesele sormak için hayalât davet ederim... Bilirsiniz ya hayalât cism-i latif olur... Onlar rüzgâr gibi yürürler. Bu âdeta pat pat koştu. Kaçarken merdivende ayağı sendeledi... Küt düştü. Yine kendini toparladı. Arkasından koştum.

Bir gölge alt kat penceresinden bahçeye atladı.

— Hırsız olmasın?

— Hayır, evin her yanı efsunlu, tılsımlıdır. Buraya hırsız giremez... Bazı insanlar (ilm-ül-ihfa) ile cismani-yetten ruhaniyete intikal ederler... Gözlere görünmez olurlar. Onlar seni görürler, sen onları göremezsın... Bu ilmin sırrına ben de vâkıfım... İstesem şimdi gözlerinizin önünden kaybolurum. Beni göremezsınız. Fakat ben sizi görür, işitirim. Kimi geceler haberiniz yokken odanıza girerim. Bütün söylediklerinizi dinlerim. Siz kendinizi yalnız sanırsınız. Hiç bir şeyden haberiniz olmaz...

Kirkor, büyük bir telâş ve ürkmüş gözlerle:

EFUNCU BABA

63

— İhtiyar, hep bu lafları sahi söyleyorsun? Bizim odamıza gece geldin? Ne edip ne konuşor isek görüp dinledin?

— Dinlemedim, çünkü siz melekten gövdeleşmiş ruhlarsınız. Sizde kötülük, çirkinlik bulunmaz. Şimdi siz beni dinleyiniz. (İlm-ül-ihfa) da bir dua vardır. Onun bir noktasını yanlış okuyan ruhaniyette iken vakitsiz gövdeleşiverir... Sanırım ki bu kaçırdığım hayal o çeşittendir. Bana ruh olarak kavuştu. Konuşurken elinde olmadan gövdeleşti. Sonra kendini bildirmemek için önümden kaçtı. Aman arayalım. Şimdi bahçede olsa gerek. Bahçe efsunludur bir yere kaçamaz.

Mahur — Efendi Baba, Gövdeden ruha girmek, ruhtan bir daha kalıba oturmak, göze görünmemek, şeytan olmak, insan olmak böyle laflardan biz hiç ağnamayız... İnsan dayıma göze görünür... Geberirse gömülür... Bir de ruh vardır deorlarsa insan mefat olunca bu da mezarda oturur? Nereye gider? Bilmeyoruz. Fakat lafı uzatmayalım. Bahçede tutulacak bir adam varsa haydi yakalayalım...

Bir el feneriyle üçü bahçeye çıkarlar. Köşeyi, bucağı, ahır, kümesi, ağaçların altını üstünü hep ararlar. Bir şey bulamazlar...

En sonra bahçeden sokağa açılan üç kapının yoklanması sırasında bunlardan birinin sürgüsü ve kol da-miri açılmış olduğunu görürler... O aralık evin pencerelerinden de bir mırıltı duyarlar...

Ermeni'ler, kapıyı göstererek:

— Baba, işte ispatı üzerinde, senin ruh dediğin meret bu kapıdan çıkmış, gitmiş... Besbelli buraya efsunlamayı unutmuş olmalısın...

64

EPSUNCU BABA

Enverî, cebinden bir tebeşir çıkarır. Kapının üzerinde bir remil atar... Düşünür. Söylenir.

Lahur — He Baba, o yaptığın saka tebeşiri hesabında ne deor?

Baba — Hayal-i mütecessidin' buradan çıktığında şek2 vardır...

Mahur — Eşek vardır, katır vardır, bize inan ol ki o köpoğlu hayalat bundan çıkmıştır...

Eve girerler. Enverî hareme çekilir. İki Ermeni odalarında:

— Ey Mahur, bu işe ne dersin?

— Ben çoktan çocuğun adını koydum.

— Ne koydun?

— Bu eve giren ne hayalattır? Ne ruhtur? Ne de hırsız...

Bir idare lambasının isli, kasvetli kör aydınlığına gömülü odanın bir köşesinden Efsuncu Baba'mn sesi:

— Ruh değil, hayal değil de yâ nedir? Lahur, nefesini yutamaz bir çarpıntı ile:

— Oh mega, Baba, sen bundasın?

Köşeden bir perde kımıldadı. Efsuncu koca saka-lıyle ortaya çıkarak:

— Buradayım... Ben gelip sizi dinlerim. Dememiş miydim? (İlm-ül-ihfa) ile gözlerden sırroldum. İşte şimdi görünüyorum...

Mahur şaşkınlıklar içinde titreyerek:

— Ah Baba, sen erenlerin ereni imişsin biz ağna-yamadık âfet...

— Bu eve gelen hayalât değil de ya nedir? Lahur, köpekçe bir yaltaklanma ile:

1) Gövdeleşmiş hayalin.

2) Şüphe.

EFSUNCU BABA

65

— İşte ben de ona düşünüyordum...

— Ne olabilir?

— Baba Efendimiz, elbette siz bizden iyi bilirsiniz? :Ne haddimize ki biz bu işi keşfe oturalım...

— Her sınıf mahlûkat1 birbirine düşmandır. Ben gövdeden uzaklaştığım vakit benim onların içinde düşmanlarım vardır... Fesat karıştırmaya evime geliyorlar... Ermeni'lerin ikisi birden:

— He evet... evet, hiç şüphesiz ki dediğiniz gibi «olacak...

— Kalbinizi (Amentü) den ayırmayınız...."

— Baş üstüne... Hiç meraka kalmayınız...

— Geceniz hayırlar olsun... | Efsuncu Baba, ağır ağır yürüdü. Oda kapısından

«çıktı...

|'|>-

Ermeniler, bilinmez bir kuvvet karşısında sinmiş

• suçlu iki çocuk gibi garip yüz buruşturmalatiyle afal

• afal birbirine bakakaldılar. Agop, en alçak sesiyle:

— Zo bu ne iştir?

— Küçük dilimi yuttum...

— Ben büyüğünü dolma gibi ısırdım...

— Bu herif istediği vakit insan olur... İstediginde ırüzgâr olur...

— Sus ol... Belkim yine bunda yanımızdadır. Bizi dinliyor...

— Keramet keramet derler idi de boş laf deyi ben inanmaz idim...

— Ey şimdi inandın?

1) Yaratıklar.

F: 5

66

EFSUNCU BABA

— Zo sen inanmadın?

— Fikrim dibime kaçtı...

— Görmorsun? İşte herif evliyadır...

— Evliya ola idi bizi melâik sanır idi hiç?

Bir süre derin derin düşünürler... Yükün içini, perde aralarını, kapı arkasını, odanın her tarafını gözden-geçirirler... Bir şey anlayamazlar...

Agop — Kirkor, bu işin içinde bir orostopoğluluk: vardır.

Kirkor, şaşkın şaşkın dört yanına bakarak:

— Zo Baba'nın evliya olduğuna inanmayorsun?

— Kaç defa söyleyeyim? Zo eğer kim evliya olaydı inanır idi ki biz melâikiniz?

— Bizi bu evin kanları da öyle sanorlar... Onlar da budaladırlar dersin?

— Sanmorlar, öyle sanor görünorlar...

— Ne içün?

— Ne içün? Bilirim ben?

— Bu işin kokusu sonram dert yapacak... Melâik deyi bize bir kazık atacaklar ucu burnumuzdan çıkacak...

Yine düşünürler. Agop, ilk şaşkınlığından ayılmaya uğraşarak:

— Çocuk olma Kirkor, etten kemikten çatılmış bir insan, püfff deyi göz önünden kaybolur hiç?

— Nasıl kaybolduğunu deminden görmedin?

— Gördüm, fakat budala sandığımız adam bize menşur bir hokkabazlık oynadı...

— Nasıl?

— Sanorum ki, biz odaya girmezden önce o, girip-perde arkasına saklanmıştı.

Çünkü Hacivat gibi perdeden çıktı.

— Böyledir demeye cesaret edorsun?

EFSUNCU BABA

67

Agop gidip oda kapısını sürmeleyerek:

— Edorum... Evliya ise bir daha çıksın göreyim... Yük kapısı tarafından ufak bir gıcirtı olur. İkisi

de yürek çarpıntısıyla susarlar. Gözleri büyüyerek, göğüsleri ine çıka beklerler.

Gıcirtı kesilir. Hiç bir ses duyulmaz. Hiç bir hareket görülmez. Ne var ki gecenin anlaşılma bir korku veren karanlık sessizliği yine şüphelerini gıcıklar...

Agop, titrek bir sesle:

— Kirkor, o, yine bundadır. Bize dinliyor... Bakalım kendisinin üzerine fena bir laf edeceğiz? Etmeyeceğiz? Ona bekliyor...

Uzun süre gecenin sessizliğini dinlerler. Baba'nın ruhu gövdeleşmez. Efsuncu ortaya çıkmaz. Fakat O'nun bu kerametini tasdik edip etmemekte tereddüt içinde kalırlar.

Belki iştir korkusuyla acı, alaycı bir söz söylemekten çekinerek şüpheler içinde dökşeklerine uzanırlar..

VIII

ERTESİ sabah bu iki Ermeni delikanlısı arasında, Efsuncu Baba - evliyadır. Değildir

— biçiminde bir çekişmedir başlar... Gerçeğin kesinlikle belirmesi içia yeni bir keramet, olayının beklenmesini uygun görürler...

O geceden sonra Efsuncu Baba, birkaç gün hiç ortalarda görünmez. Ermeni'lere yemek, tütün parası, beş on kuruş harçlık verirler. Buna karşılık da onlardan hiç bir hizmet istemezler...

Oturmaktan canlan sıkılan Lahur ile Mahur bir gün haremde:

— Efendi Baba nerededir? Diye sormaya cesaret ederler ve:

— ttikâfa! girdi...

Cevabını alırlar. Bu kelime onlara bilmeceye benzer bir sözden başka bir anlam vermez...

Büyük bir merakla birbirinden sorarlar:

— Zo (iti kâf) neresidir acep?

— Hamamdır? Kilerdir? Yoksam bir ayıplık yerdir? Ne bilirim ben... Şimdiye cek hiç duymadığım bir laftır...

Sokağa çıkmak için Hanım'dan izin isterler. Bu izin, akşama her halde yine oraya dönmek koşuluyla esirgenmez...

1) itikâf: Dünya işlerinden elini eteğini çekip ibadet için bir köşeye çekilme.

EFUNCU BABA

69

Çıkıp gezerler. Akşamları yine gelirler... O aralık Ebülfazıl Enverî ailesi önemli bir sorundan dolayı büyük bir üzüntü geçiriyordu.

Mevlûde'yi, Nurullah Hasip adında bir genç, taşkın bir ateşle seviyor; kız da aynı taşkın sevgiyi gösteriyor, fakat Efsuncu Baba, bu evlenmeye razı olmuyordu. Çünkü ilk olarak istiharesi uygun görülmemiş, ikincisi Baba'mın «şahısname» dediği kitabın tanımlarına göre Nurullah Hasip'in yüzü, gövde biçimleri hiç bir uğur anlatmıyormuş. Üçüncüsü evlenme isteği felekiyatın aşırılıkla uğursuz zamanına rastlarken oluvermiş imiş...

Nurullah Hasip, serbest kafalı, açık düşünceli bir zaman genci olduğundan bu boş, bu gülünç özürler karşısında yılmıyordu. Efsuncu'nun taassubunu kırmak, ya da onu aldatarak isteğine ermek için her türlü uğraşmaya karar vermişti.

Dötr beş gün sonra Efsuncu Baba, elinde yeni bir tılsımname ile itikâftan çıkar. Bu kutlu kitap ne Bizans devrinden söz açıyor, ne de okuyucuyu Hint'e, Çin'e gönderiyor. Define, tılsım hep İstanbul'da... En-verî'nin dedesinden kalma, sayfalarını güveler yemiş kitaplara göre; bundaki bilgiler hemen dumanı üstünde denecek kadar taze... Hemen hemen yirmi otuz yıllık bir şey... Çıkacak define ne altın buzağı, ne de ortaçağ sikkeleri... Sultan Hamit'in padişahlığının ilk günlerine değgin bizim san lıralanmız...

Fakat şaşılacak şey! Nasıl olmuş da Enverî, böyle değerli bir eserin kitaplığındaki varlığından habersiz kalmış. Öyle sanılır ki mucizeli bir el, o günlerde bu kutlu tılsımnameyi getirmiş, Baba'mın el uzatacağı bir rafa koymuş... Şüphe yok bunda olağanüstü bir işaret, bir keramet var.

70

ÜAÜA

Kitap, Nesih kırmızı bir yazı ile ve parlak kırmızı ile yazılmış. Sayfalar çok değil, anlatış sade... Yalnız şaşılacak yön, bunda da Lahur ile Mahur adlı ikj. melekten söz

edilmesidir. Okunacak tanımlara iyice uyulursa, fennin ve insan aklının kabul etmeyeceği birtakım olağanüstü şeylerin gösterileceği vaat olunuyor...

Bu tılsımname küçük bir roman sanki:

İşte içindekilerin özeti şu:

«Abdullah Karunî adında Şamlı bir tüccar istanbul'a geliyor. Brikaç önemli ticaret evi açıyor. İşleri o denli yolunda gidiyor ki büyük bir servet yapıyor. Gerçekten Karun'a dönüyor, istanbul'da kendi yaşına uygun düşmeyen bir kadın seviyor. Dostlarının sert eleştirmelerine karşılık onunla evleniyor.

«Abdullah Karunî'nin ölmüş ilk karısından bir de yetişkin oğlu var. Mehmet Karunî pek yakışıklı, dört kaşlı bir genç... Üvey ana ile oğul arasında olagelen geçimsizliklerin tersine bu ikisi pek iyi kaynaşıyorlar. Bi-ribirlerinin sözünden çıkmıyorlar, sevişiyorlar... Bu aşırı sevgi babanın biraz yüreğini bulandırıyor. Fırsat düşürüp düşürüp gözetlemeye başlıyor. Günün birinde ikisini çirkin bir kucaklaşma halinde yakalıyor... Ne var ki, bu baskının dostu, düşmana karşı yayılmasından çekindiği için, bu rezilliği yutmak zorunda kalıyor... Fakat bu acıya uzun süre dayanamıyor, hastalanıyor. Ali Hacıp adında çok güvenilir uşağını döşeğinin basma çağırıyor. Onu İbn-ül-Mahşur adında «huddam»¹ lı bir Mağribî'yi bulmaya gönderiyor. Hacıp, hastadan aldığı buyruk gereğince giderek birkaç hafta sonra huddamlı-yı döşeğin önüne getiriyor...

1) Cinci hocaların güya kendilerine hizmet ettirdikleri cinler.

EFSUNCD BABA

71

Abdullah Karunî, İbn-ül-Mahşur'a diyor ki:

— Bütün varımı yoğumu paraya çevirerek tılsımla-yıp gömeceksin... Eşimle oğluma bir şeycik bırakmayacaksın.

Derviş soruyor:

— Bu paralar sonsuzluğa değin gömülü mü kalacak?

— Hayır, yirmi beş, otuz yıl sonra bir hayır sahi-Tainin eline geçmek üzere tıslımlayacaksın...

Mağribî, hastanın isteğini yerine getirir... Tılsımname yedi kat muşambaya sarılmış bir kitap biçiminde Hacıp'e teslim olunur... İbn-ül-Mahşur, güvenilen hizmetçiye şu talimatı verir:

— Ölümün yaklaştığını sezdiğin vakit sen de bu kitabı bir anlayışlı kişiye bırakarak ona bu talimatı vereceksin. .. Yani o da bunu ölümünden önce, inanılır bir başka kimseye teslim edecek... Ve hiç biriniz tılsımı bozarak defineyi çıkarmağa kalkışmayacaksınız... Kitabı yalnız emanet olarak saklayacaksınız... Bir gün "kitap, onu taşıyan kimsenin üzerinden kendi kendine kaybolacak... Ve gidip defineyi çıkarmaya hak kazanmış kimsenin kitaplığına girecek...

Hasta ölür. Derviş seyahate çıkar. Hacıp, muşambalara sanlı tılsımnameyi hamaylı gibi boynuna asar...

Ölü Abdullah Karunî'nin eşiyle oğlu bu işte büyük bir hile sezerek, Hacıp'i yakalarlar. Davalara kalkarlar. Mahkeme mahkeme süründürürler. Lâkin bu sırrın

içyüzüne ermeği başaramayınca çirkin bir cinayet iftira-sıyla efendisine içten bağlı hizmetkârı yedi yıl hapse mahkûm ettirirler...

İnançlarına bağlı Hacıp, başına eğlen bu felâketi olurunca bırakır. Kimse ile görüşmez. Hamayılı boynundan ayırmaz. Beş vakit namazına beş daha katar.

72

EFSUNCU BABA

Kendisinin önemli bir buyruğu yerine getirmekle görevli olduğunu duyar. Gece düşlerinde kendisine bazı sırlar açılmış olur...

Hapsedildiğinin üçüncü yılında hastalanır... Boynundaki hamayılı hapis arkadaşlarından hangisine teslim edeceğini bilemez, şaşırır. En sonunda istihareye yatar. Düşünde ak sakallı bir pir görünür. Kendisine şu öğütte bulunur:

— Üç gün içinde hapishaneye hafifhüküm giymiş. Beşir Amberi adında bir hükümlü gelecektir. Hamayılın ona teslim et...

Gerçekten, düşte söylenen şey üç "gün sonra oluverir. Hacıp, Tılsımnameyi Beşir Amberî'ye teslim eder.

Kendi de Tanrısına kavuşur...

* **

Bu açıklama, Tılsımnamenin altına yazılmış. Kimin eliyle. Belli değil... Ve bu kitap, nasıl Ebülfazıl En-verî'nin kitaplığında ortaya çıkıyor? Burası da karanlık... Fakat Efsuncu. Baba, Derviş Mağribî İbn-ül-Mah-şur'un defineyi elde etmeye öngördüğü kimsenin işte kendisi olduğunu ve bunun için kitabın «manevî» bir el ile getirilip kitaplığına bırakıldığını ileri sürüyor.

Asıl Tılsımname metni şudur:

«Ve dahi malûm ola ki Arabi aylardan birinin cumartesiye rastlamayan yedinci gecesinde, insan suretinde görünen Lahur ile Mahur adlı melekler refa-katiyle muttaki, musalli bir zat yola revan olalar... Beraberlerine on kulaç uzunluğunda kalın, kavi bir urgan, bir küçük fener, bir buhurdan, bolca ödağacı, kursl ve bir dolu gülabdan³ alalar.

- 1) Din törenlerinde kıymak kıymık yakıldıkça güzel koku-veren bir ağaç.
- 2) Havayı güzel kokutmak için ateşe atılan nesneler.
- 3) Gül suyu kabı.

EPSUNCU BABA

73

Yolda rastlayacakları tanıdıklarla selâm ve kelâm etmeksizin Topkapı'dan sur dışına çıkalar... Gidiş yönlerini Takyeci mahallesine çevirip (Tekke) civarına yaklaştıklarında kalın bir yağlık ile kendi gözlerini sıkıca bağlayup hırıbirinin ellerinden tuta-rak bekleyeler...

Tanrı adamı bir zat gelüp en öndekinin elinden tutarak bu üç gözü bağluyu yarım saat süren bir makama dek yedecek ve orada «azat» kelimesini söyleyerek çekilüp gidecek... Yedekte gidildiği sırada sakın yağlığı sıyrup yeden zatı görmek merakına kalkışılmaya. Zira (Neüzü billah) kalkışanın hemen gözlerinin kör olacağı muhakkaktır.

Bu üç kişi ol makamda fenerlerin yakup batıya yönelerek yürüyeler. Üç ihtiyar incir ağacı göreler. Bu ağaçların arasında bir tahta sanduk vardır. Kapağın açup içinde hapis bulunan üç kaplumbağayı dışarıya sahverüp azat edeler. Biraz daha yürüdükten sonra bir dut ağacına rast gelürler. Bu ağacın altında uzun bir yılan yatur. Yılan ölüdür, korkmayalar. Bu yılan ölüsün yedi pare eyleyüp beraber alalar.

Bu kez şimal yönüne yürüyeler. Yedi bin adım yol aldıktan sonra geniş çevrimli ve derin bir kuyuya rast geleler. Ve ol makamda fenerlerin söndürüp kuyunun ağzında işbu duayı okuyalar:

Eyyüha'r-ravdii a'tini tarikan ene üridü'l-mürure beyn-el esedi v'n nemri ve ene eyyetühe'l -hayvanat-il-mübareke sadikan lekün. Felâ takatta'neni ireben ireba

74

EPSUNCU BABA

ve beyyin lî keyfe ezhebü ilâ köşk-iz-zehebi feinneni se-ehîzü't-talseme min eğak-ü-hamamat-il-biyd-ül-lâti fi kafes-il-elmasl.

Ve sonra urganın bir ucunu Mahur'un beline sıkıca bağlayup öbür ucunu oradaki incir ağacına sararak ve yavaş yavaş dua-yı şerifi okuyarak anı kuyunun dibine indireler ve üzerine yedi parça yılanı birer birer atalar.

Kuyunun ağzında buhurdanda ödağacı ve kurslar yakalar ve durmadan içeriye gülâptan güzel kokular serpeler...

Mahur, dilinden dua-yı şerifi hiç bırakmaya. Orada en büyük dünya makamına ere... Şöyle ki:

Kendisini aydın, güneşli, ferah, sonsuz bir çayırılıkta bulacak ve ileruye bakınca pek heybetli bir ars-ılan ile bir kaplan görecektir. Korkmasun duayı okuyarak bu iki mübarek hayvanın ortasından geçsin...

Arslan ile kaplan, Mahur'a bir yön işaret edeceklerdir. Ol yöne yürüsün yürüsün önüne bir altın köşk çıkar. Köşkün açılmış zümrüt kapısının iki kanadı yanında iki eşsiz güzel durur. Analara selâm verüp

1) Bu uydurma duanın anlamı, aşağı yukarı, şöyledir: «Ey güzel çayırılık, bana yol ver. Arslan'la kaplanın arasından geçmek istiyorum. Ve ey mübarek hayvanlar, ben sizin dostunuzum. Beni parçalamayınız ve Altın Köşk'e nasıl gideceğimi gösteriniz. Çünkü ben Elmas Kafesteki beyaz güvercinlerin boyunlarında asılı olan tılsımı alacağım.»

EFSUNCU BABA

75

yürüye. Bu altın köşkün pek süslü murassa damlarında asılı elmas kafesin içinde beyaz güvercinler vardır. Tılsımname onların boyunlarında asılıdır... Duayı okuyarak tılsımları alup geriye döne. Definenin nasıl bulunup çıkarılacağı bu Tılsımnamede açıklanmıştır.

İşbu talimat gereğince iş yapıla. Asla gönüle şek ve şüphe getirülmeye... »

Ebülfazıl Enverî, Binbir Gece Masallarını hayallerde sönük bırakan bu satırları okuyunca kalbine hiç şek ve şüphe getirmede. Olağanüstü önemi dolayısıyla meseleyi elden geldiğince ev halkından gizli tuttu. Fakat tılsımın açılmasına anahtar görevinde bulunacak olan Lahur ile Mahur'a açılmak zorunda idi. Bu Ermeni meleklerle, manevî

bir elin kitaplığına bırakmış olduğu Tıl-sımnamenin kapsadıklarını satır satır açıklayıp da bu işe sıvanmak gerektiğini söyleyince, delikanlılar, Efsun-cu Baba'yı bütün bütün çıldırdı sanarak karşısından kaçmak istediler. Ne var ki bu aptal adamda, kimi kez, en akıllıları kendine bağlayacak bir büyü gücü baş gösterirdi.

Gözlerini süze süze uzun sakalını sıvazlayarak: — Çocuklar, dedi, siz kendi mübarekliğinizi bilmiyorsunuz. Böyle işlere durmadan şeytan karışır. İşte lânetlik İblis gönlünüze «vesvese» koydu. Bu aldatıcı şeytanı atınız içinizden... Bu hazineyi aramızda bölüşeceğiz. Size helâlinden binlerle, binlerle altın pay düşecek. Bu altmış yıllık kafam ve bu apak sakalımla, Tanrı esirgesin, ben sizi zararlı bir yola iter miyim?.. Yeryüzünde öyle kutsal kuyular vardır ki bunların içi> den Cennete, Cehenneme yol bulunur. Erenlerden bazı kimseler bu yollarla Ahret'e gidip gelmişlerdir.

76

EFSUNCU BABA

Enverî, bu dediklerim ispat için birçok kitap adı sayıp olağanüstü olaylar anlattıktan sonra sözlerine şunları ekledi:

— Biriniz işte böyle mübarek bir kuyuya inecek... İkimiz elimizde ip ile kuyunun ağzında bekleyeceğiz...' Bunda korkacak bir şey yok... Şeytan, sizin melek gözlerinizin önüne perde geriyor... Yırtınız perdeyi, kovunuz melunu...

Bilgisiz Ermeni'ler bu kandırıcı bilgilere bütün bütün kapılmasalar da. yavaş yavaş kendilerinde bu sözleri büsbütün reddedecek gücü de kaybediyorlardı. Anaları, babaları, papazlar onlara küçüklüklerinden beri buna benzer birçok olağanüstü şeyler anlatmamışlar mıydı? Onun için bu masalın yüzde beş doğru çıkması olanağı yok muydu? Beline ip bağlayıp gen's ve kuru bir kuyuya inmek o denli korkulacak tehlikeli bir iş de değildi. Geçim sıkıntısıyla şimdiye değin bundan yüz kat belâlı şeylere girişmişlerdi. Define çıkmasa bile bu emek ve özverilerine karşılık Baba'dan beş on lira koparacaklarına da şüphe etmiyorlardı. Onun için Tii-sımname gereğince harekete karar verdiler.

IX

BİR Arabî ayının sonunda idiler. Girecek Arabî ayının yedisi cumartesine rastlamayacağını hesapladıktan sonra, on kulaç uzunluğundaki kalın ipi, küçük feneri, buhurdanlığı, gülapdanlığı, kursları, ödağaçları-nı hazırladılar. Belirtilen vakti beklediler.

Ayın yedisi bir cuma gecesine rast geldi. Bu güzel rastlayışı büyük bir uğur saydı... Yatsıdan sonra insan suretinde görünen iki melek ile dinine bağlı, namazlarını geçirmeyen zat Hobyar semtinden, Topkapı'ya doğru yola düzüldüler. Kime rastlasalar başlarını öbür yana çevirdiler. Kendilerine bir şey söyleyenlere cevap vermediler. Takyeci mahallesi yolunu tuttular. Tekkeye yaklaşıncı, körebe oynamak zamanı gelip gelmediğini birbirinden sordular... Küçük bir danışmadan sonra ceplerinden bu iş için hazırlanmış kocaman kaim yağlıkları çıkardılar. Herkes kendi gözünü kendi bağladı. Kendilerini yedip götürecek eren kişinin teşrifini beklemek için mezarlık duvarının önüne sıralandılar.

Mahur, kendi anadiliyle melek kardeşine şöyle fısıldıyordu:

— Zo bu deliye uyduk. Gözlerimizi kendi elimizle bağladık. Kurbanlık koyun gibi bunda bekleyyoruz. Bizi götürüp kuyuya atacaklar? Ne yapacaklar? Gelecek herif belkim bundan daha delidir.

78

EFSUNCU BABA

Ebülfazıl Enverî, melekleri kollarından dürterek:

— Burada dünya kelâmı caiz değildir. Biribiriniz ile söylemeden konuşunuz.

Lahur — Zo söylemeden konuşulur hiç?

Enverî — Kalb lisaniyle söyleşiniz...

Mahur — Kalp lisan... Bu da hangisidir?

O sırada Enverî'nin eline bir el yapıştı. O da Lahur' un elinden tuttu. Lahur da Mahur'unkinden... Huygoy-goculuğa çıkan torbalı körler gibi birinin ayağına bir taş rastlayınca çarpma yüzünden üçü birden sarsıla sarsı-la yürüyorlardı.

Gittiler... Bu körebe adımlanyle hayli yol aldılar. Yedekçileri eren'in de mi gözleri görmüyordu? Tümseklere çatıyorlar, çukurlara girip çıkıyorlar; gövde gövdeye, kafa kafaya karambol yapıyorlardı.

Mahur'un içini kurt yemeğe başladı. Kendilerini çekip götüren eren ne biçimde bir yaratıktır. Onu görmek için yüreğinden kabaran merakı yenemeyecek bir duruma geldi... Gözlerindeki kalın mendili biraz sıyırıp bakabilirdi. Lâkin bakmağa yeltenenin hemen kör olacağı söylenmişti. Bu dehşetli korkutmayı bir yana iten Ermeni, mendili azıcık gevşetmek için el kadiraca-ğı sırada parmaklarının üzerine sessiz; fakat bir çekiç gibi katı, sanki derisinin üzerine kan oturtan bir yumruk yedi. Mini ti biçiminde Ermenice bir küfür ile elini çekti. O zaman anladı ki kendilerini yeden ermiş bir kişi değildir ve hepsi de pehlivan gücünde kimselerdir.

Mahur'un yüreğini ciddî bir korku titretmeğe başladığı sırada oldukça düzlük bir yerde durdular... Uzakça bir yerden kulaklarına:

— Azat!..

Sözü geldi... Bağlarını çözdüler... Hafif bir ayışığı

EFSUNCU BABA

79

altında belli belirsiz bir kırlık görüntüsü içinde bulunduklarını gördüler. Çevrelerinde kendilerinden başka kimse yoktu.

Önlerini iyi seçiyorlardı. Fakat Tılsımnamede anlatılanlara uymak için Enverî küçük feneri yaktı. Batıya yönelerek yürüdüler.

Gerçekten çok sürmedi, üç yaşlı incir ağacı gördüler... Ağaçlarm düğümlü, yamrı yumru ve kalın gövdeleri, gecenin esrarlı yeri üzerinde epeyce korkung şekiller alıyordu.

Bunların aralarını aradılar. Tahta sandığı buldular. Kapağını açtılar. İçinde takır takır üç kaplumbağa geziyordu. Bu hapisleri sandıktan çıkardılar, kıra salıverdiler.

Tıpkı masallarda olduğu gibi, tılsımlı kuyuya gidinceye dek kitabın verdiği şeylere eksiksiz rast geliyorlardı. Bir hayli daha yürüdüler, önlerine bir ağaç çıktı.

Tılsımnamede işaret edilen dut ağacı olacak... Etrafı araştırırlarken Mahur bir haykırış kopardı:

— Ah aman mega... Yılan işte bundadır. Ama da ne uzun merettir ölüsü boklu. Belkim de daha tastamam ölmemiştir. Yılan kısmışının kırk canı vardır. Otuz dokuzu çıkıp da biri içeride kalsa yine yeniden dirilir kalkar.

Ermeniler ayaklarının ucuyla yılanı vurup kaçarak:

— Zo diridir. Depreşti...

Enverî, zembilde bu iş için getirmiş olduğu iri bir bıçağı çıkararak en kuvvetli itiraz sesiyle:

— Trlsımname yalan yazmaz, ölüdür o... Muaye-
so

EFSUNCU BABA

neye lüzum yok... Alınız şu bıçağı yılanı yedi parçaya ayırınız...

Lahur, sahteliği seçilen bir yiğitlikle bıçağı eline alıp:

— Tava için kesilen torik gibi şöyle dilim dilim edeyim?..

Mahur — He he öyle et... Sonram da saza geçirelim... Bakalım tava ederiz? Yoksam ızgara veya pilâki?

Lahur, yılanı ilk dokunuşunda iki adım geri sekerek:

— Zo diridir, titredi...

Mahur — Titreyen o değil... Senin elin... Zo ölüsünden bile korkorsun; dirisini göreydin ne yapacaktın?

Lahur — Ben dirisini çok görmüşüm...

Mahur — Bilirim canım haydi... Şunu yedi parça et görelim...

Enverî, bıçağı Lahur'un elinden çekip alır. Uzun bir besmele çektikten sonra yılanı mumbar gibi yedi parçaya ayırır... Parçaları zembile doldurur. Bu kez kuzey yönüne dönerek yürürler...

Baba'nın bu cesaretinden iki melek epeyce utanırlar.

Şimdi kuzeye ilerlerken adımlar sayılacak, tam yedi bin adımlık bir yol alındıktan sonra büyük çevrimli bir kuyu görecekler...

Yürüyorlar. Yine dünya kelâmı yasak. Hiç ağız açmadan gönül diliyle konuşulacak. Daha doğrusu içten adımları saymakla uğraşılacak.

Ermeni'ler derin bir düşünceye vardılar. Tılsımna-me'de yazılı şeyler birer birer ve hemen dendiği gibi çıkıyordu. Gözler bağlandıktan sonra yedilme işi, incir ağaçları altındaki tahta sandıktan salıverilen kaplumba-

EFSÜNCÜ BABA

81

ğalar, sonra yılan ölüsü... Artık şimdi de büyük çevrimli bir kuyuya rast geleceklerinden şüphe etmiyorlardı.

Fakat hep bu garip şeyler ne demektir? Bunları düzenleyen somut, ya da soyut eller bulunduğu inkâr edilemezdi... Şimdi serüvenin en önemli yanına, kuyuya yaklaşıyorlardı. O saate değin gördükleri anlaşılmasız şeyler, herhangi bir insan tarafından düzenlenmiş ve uydurulmuş olabilirdi. Fakat bir kuyu dibinden sonsuz çayırırlıklar, cennet bahçeleri, altın köşkleri, feriştehler, periler, elmas kafesler göstermek!.. Bu, ancak Peygamberlere özgü akıl almaz mucizelerdendir. Hep bu

garip şeyler, gerçekler alanında ve dünya gözleri önünde nasıl cilvelenecekti. Enverî'nin ve Tılsımname'nin foyaları meydana çıkmaya çok bir zaman kalmamıştı. Agop'la Kirkor, iki melek adı alan bu Ermeni gençleri her halde doğala, akıl ve muhakemeye uymayan karanlık bir serüvene doğru gittiklerini sezerek daha yedi bine pek çok sayı var iken adım hesaplarını şaşırdılar. Lahur yedi yüz beşte. Mahur dokuz yüz yirmi ikide kalmışlardı. Fakat sayının ucunu kaçırdıklarını belli etmeyerek Enverî'nin adımları üzerine dalgın dalgın yürüyorlardı.

Bu işin güç olduğu ölçüde tuhaf yönü, Ermeni'lere Arapça duayı öğretebilmekte görüldü. Onlara hiç bir anlam söylemeyen ve şivesi söyleyişlerine uymayan bu Arapça sözleri ezberleyinceye kadar zavallılar çok erüç-lük çektiler...

Belleklerine ?enen duaya —Eer söylenmesi doğru sayılırsa— asim bir karikatürü denebilir. Başlarını yararak, gözlerini cıkerarak pek acayip bir şeyler söylüyorlar, fakat bunları herhangi bir dile bağlamak kimsenin elinden gelmiyordu.

F: 6

82

EFUNCU BABA

İçinde ip falan bulunan zembili melekler taşıyor, Ef-suncu Baba, önde fener çekiyordu. Fenerin kuvvetsiz ışığı, batmaya yaklaşmış yedi günlük ayın hafif aydınlığına karışıyor, ay ufka indikçe gölgeleri uzuyor, rüzgârsız bir gecenin içe dokunan sessizliği içinde dört yanı dinleyerek ilerliyorlardı.

Enverî, yedi bin adımı bitirdi. Ne var ki önlerine büyük küçük hiç bir kuyu çıkmadı. Yanlışlık Tılsım-namede miydi? Efsuncu'da mı?.. Hâşâ, Mahşurî gibi bir dervişin adı kansan bir kitapta yanlışlık olamazdı. Yanılan ancak kendisi olduğuna kesinlikle hükmetti. Ya çokça sağa, ya da sola kaçmış veyahut adımlarını gereğinden kısa, uzun atmış olabilirdi.

Doğrultudan sağa saparak yüz elli adım kadar daha yürüdü. Bu kez kutsal kuyu önlerine çıktı. Kitabın öğüdüne uyarak Enverî, hemen feneri söndürdü.

Enverî önde, iki melek arkada «Eyyüha'r-ravdu a'ti-ni tarikan... » duasını okuyarak kuyunun çevresinde dolap beygiri gibi dönmeğe başladılar. Bu «tavaf» bu dua yedi kez tekrar edilinceye dek sürüp durdu.

Enverî, ağzından dünya sözü çıkmadan işaretle Ma-hur'u çağırdı. Zembilden urganı çıkardılar. Bir ucunu Ermeni'nin beline üç kez doladıktan sonra sıkı sıkıya biribiri üzerine birkaç düğüm vurdular, öbür ucunu yakında bir incir ağacına doladılar. Zavalı Mahur'un renginin ne denli attığını kimse seçemiyordu. Kuyuya inmeğe önce söz vermiş olduğu için ses çıkaramıyor; fakat yüreği üç buçuk atıyordu. Eğer bu işi başarırlarsa milyonlar kazanacaklardı. Mahur, her şeyden önce, Efsuncu Baba'nın gerçekten bir «mucize» adamı olup olmadığını anlamak merakıyla çatlıyordu. Şimdi birkaç dakika sonra bu gerçeğe erecekti. ..

EFUNCU BABA

83

Kuyunun ağzında buhurdanı yaktılar...

Ödağaçları, kurslar buram buram tütmeye başladı. Efsuncu Baba, bu kocaman çukurun kara ağzına gül suları serpiyordu.

Mahur, ineceği bu korkunç, bu ne olduğu bilinmez karanlığa eğildi. Dibini görmeğe uğraştı. Göz, geceleri gündüz berraklığında bırakan katran gibi siyah bir uçuruma kaymaktan başka bir şey seçemiyordu. Bu tüten buhurdanlar, serpilen gül suları zavallının sinirlerine dokandı. Yapılan bu tuhaftöreni Ermeni genci, asılacak insanların son saatlerindeki hazırlıklara benzeterek titriyordu.

X

EYYÜHA'R-RAVDU» duasının üç ağızdan birden söylenmesiyle, kulpuna ip bağlı bir kova gibi, Ma-hur'u kuyuya indirmeğe başladılar. Arkasından gül suyu serpmekle birlikte yılan parçalarını birer birer atıyorlardı. ..

Bu korkunç hayvanın soğuk gövdesi kimi kez Ma-hur'un başına çarptıkça haykırmaktan kendini alamıyor; gittikçe sesi derinleşerek işitiliyordu.

On kulaç ipin aşağı yukarı sekizi kullanıldıktan sonra Mahur'un dibi bulunduğu anlaşıldı. Sekiz on dakika beklediler. Aşağıdan hiç bir ses gelmedi.

Efsuncu Baba, duayı dilinden bırakmayarak buhurdanın ödağaçlarını tazeliyor, gülapdana kokulu sular dolduruyordu.

Lahur, arkadaşı Mahur'un bu karanlık konağında başına neler geldiğini anlamak merakını yenemeyerek kuyuya Ermenice bir iki söz bağırdı. Aşağıdan önce

anlaşılmaz mırıltılar duyuldu. Fakat sonra söyleyiş düze-lerek apaçık şu azar işitildi:

— Bu kutsal kuyuda Arapça ile Türkçeden başka dil konuşulmaz... Cezası büyüktür. İnsan çarpılır.

Böyle düzgün şive ile karşılık veren Mahur muydu? Ses tanınamadı. Lahur, azardan ürktü. Kuyu dibindeki arkadaşını çarpılmaktan korumak için sustu. Yine beş on dakika sessizlikle geçti. Kuyunun ağzmdakiler

EFSUNCU BABA

85

aşağıdan emir bekliyorlar gibiydi. Sonra bu emir geldi:

— Duayı kesmeyiniz... Gönlünüzü Tanrı'ya bağlayarak yal varınız...

Efsuncu ile Lahur, mektep çocukları ilâhi okur gibi birbirine kaynamaz iki sesle tütsü kokularıyla birlikte dualarını yükselttiler...

Zifir gibi karanlıktan başka bir şey seçilmeyen kuyunun içinden artık hiç bir ses gelmiyordu. Yukarıdakiler gittikçe artan bir merakla dua ederek bekliyorlardı.

Sonunda karanlıktan şu ses yükseldi:

— Elhamdülillah dualarınız kabul olundu. Dil ile anlatılamaz, ucu bucağı görünmez bir bahçedeyim... Burada ilkbahardır; güller açmış, bülbüller öter.

Lahur — Zo divane olma. Kuyunun dibinde güller açar, bülbüller öter hiç?

Mahur — Vallah.. billah Lahur... Gülhane parkı bunun yanında çöplük kalır...

Lahur, Efsuncu'ya:

— Baba, bu duyduğun laflara inanorsun?

— Niçin inanmayayım? Mübarek Tılsımname yalan mı yazar? İşte hep müjdeler, Tanrı tarafından, kendini gösteriyor.

— Tılsımname yalan demese de bizim Kirkor söyleyebilir. Çünkü o eski kofticidir.

Efsuncu kızarak:

— İstiğfar eti... Ağzından kaçan küfre tövbe et... İçine şek2 getirme... .

Agop, telâşlı bir şaşkınlıkla:

— Töbe edeyim? İçime eşek bırakmayayım? Fakat efendim, Kirkor, korkudan aklını kaçırmış olabilir...

1) Estağfurullah de, Tanrıdan af dile.

2) Şüphe.

86

EFSUNCU BABA

Ben, aklım üzerimde iken kuyunun dibinde güllü, bül-büllü bir park olduğuna inanabilirim hiç? Aşağıdan Mahur:

— Lahur, laflarıma inan ol. Ne üzerine istersen sana yemin edeyim ki, dünya yüzünde görmediğim eşsiz bir bakçadayım... İnanmayorsan ipi sana göndereyim, İn aşğı gözlerinle gör...

Agop, şimdi tereddütle biraz düşündükten sonra:

— İnandım, inandım. Aşağı inmeden burada inanmayı daha kârlı bulorum...

Ebülfazıl Enverî, kuvvetli inancını anlatmak için elini göğsüne koyarak:

— Asıl iman, görmeden inanmaktır...

— Görmeden her şeye inanırsan insanı çok kandırırlar. ..

Aşağıdan Mahur:

— Dua okuyunz, dünya lafı etmeyiniz... Efsuncu Baba ile Lahur, yukarıdan kör dilenciler

gibi akortsuz bir beraberlikle okumaya başlarlar... Aşağıdan:

— Uçsuz bucaksız bir çayırılık... Güneşler, ay aydm içinde... İşte mefret bir arslan ile kaplan, sus pus içinde otururlar. Karınları açtır acep? Beni hap ederler? (Duayı okuyarak) Eyyüha'r-ravdu a'tini tarikan ene ürid-ül-mürure beyn el esedi v'n-nemir... Mahur devam eder:

— Mübarek hayvanatlar... Ortalık yerinizden geçeceğim... Size yalvar yakar olorum... Al tun Köşk nerededir? Bana işmar ediniz. Ah mega arslan, kaplana baktı... İkisi de sırtarak sağ tarafı Ismarladılar. Teşekkür ederim hayvanatlar. Ah ne görorum. İşte ta karşımda altun köşk parladı...

Efsuncu, duayı okuyarak:

EFSUNCU BABA

87

— ... Ve beyyin lî keyfe ezhebü ilâ Köşk-üz-zeheb... Aşağıdan Mahur:

— Altun Köşkün zümrüt kanatları açık... İşte onda iki dişi melek oturmuş... Sırma saçlarını at kuyruğu gibi iki yandan aşağı bırakmışlar... Bilirsin? Ne latif kanlar... Fakat bunda yüreğine fenalık getirilmez. Ve boş laf edilmez. İşte bu matmazellere selâm verdim selâm ettiler. Vay babasının canına, köşkün tavanı sade pırlantı...

Elmas kafesin içinde beyaz güvercinler dudu gibi çalımla otururlar... (Duayı okuyarak): «Fein-neni seehizü't-talsemi min ağak-il-hamamt-il beyd-ül-lâti fi kafes il-elmas...

Mahur devam eder:

— Matmazeller, musadeniz olur ki güvercinlerin boyunlarından tılsımlan alayım? Eğerleyim yerin dibinden liralan çıkarır isek bu güzel boyunlannıza birer pırlantı gerdanlık hediye etmek borcumuz olsun...

Kuyunun dibinde ses kesilir. Efsuncu ile Lahur «Eyyüha'r-ravdu» duasını tekrarlayarak beklerler... Yirmi dakika, yarım saat geçer. Mahur'un zevzekliğı artık duyulmaz olur...

Lahur düşüncelerini açıkça söylemeye cesaret, edemeyerek içinden şunlan geçirir:

— Kirkorun sesi kısıldı. Kuyunun dibinde boğuldu? Cartayı çekti? Ne oldu? Yerin altında altun köşk, zümrüt kapı, elmas kafes, sırma saçlı matmazeller olur hiç? Bu oğlan delirdi? Ne oldu? Yoksam Efsuncu Baba ona esrar yutturdu? Şimdıcik Kirkor bundan sağ çıkmaz ise ben anasına ne haber edeyim? Bu divanenin lafına kandık. Olmaz martavallara kulak verdik... Başımıza her ne ki belâ gelse yeridir.

Ermeni, kuyuya eğilerek arkadaşına seslenmek is-

EPSUNCU BABA

ter. Fakat Enverî, onun yapmak istediklerine engel* olarak:

— Çekil... Sus...

— O, dipte sustu. Ben de bunda sus olayım?

— Sus... Çünkü aşağıda iş oluyor...

— Aşağıda iş olur? Ne işi?

— Mahur, tılsımları güvercinlerin boyunlarından' çözüyor...

— Ben bunda hiç bir şey görmorum. Sen bunları nereden ağnayorsun?

— İhtirak-ı Müşteri, kamer ma'az-zenep...

— Ne diyorsun, Baba?

— Müşteri yandı... Kamer'e kuyruk takıldı. Arz ba-dîd*den geçiyor... Bunlardan anladım ki tılsımlar çözülüyor. ..

— Baba, büsbütün divane olma. Bunda ne satıcı vardır, ne müşteri... Kamer'e kuyruğı kim taktı? Göğün üstünde karnaval vardır? Nedir? Hep bunlar boş laflardır. İşin doğrusu kuyunun dibinde Kirkor nalları dikti... İşte bu... (Ağlayarak) Biçare oğlu biçarenin bir sakat anası vardır... damı kırık pencerenin önünde bekler ki akşama oğlu bir okka ekmek getirsin deyi... Bızdık zamanımızdan beri şişimizi ayrı etmez kardaş büyüdük. Öldüğüne ağlayım? Keşkem ben de aşağıya, inip de beraber gebere idim.

— Kem şuur olma,, zihnine fütur getirme... Şimdi görürsün Kavs-i Âlâda Süreyya2 var... Gözlerimiz aydın Tılsımnameler geliyor...

1) Eski çağ «yıldızlar bilimi» nde Ay'ın, Güneş'in ve gezegenlerin Dünya'ya en yakın bulundukları nokta.

2) Üst Yay burcunda Ülker yıldızı var.

EFSUNCU BABA

89

Gerçekten, çok sürmez. Aşağıdan Mahur'un sesi duyulur:

— Tılsımnameleri aidim, gelorum. İpi çekiniz. Lahur, birdenbire şaşırarak:

— Baba, şimdi kerametine inandım. Boş adam değilsin. Cahillik bizde.

Aşağıdan:

— «Eyyüha'r-ravdu» duasını okuyarak ipi çekiniz. Şimdi yukarıdakiler aşk ile şevk ile duaya başlayarak ipe sarılırlar...

Agop, ağzıyla dua okur gibi yaper, fakat içinden büyük şaşkınlığını şöyle taşırır:

— Vay babasının canına, vay amcasının, dayısının, halasının, teyzesinin canlarına!..

Zo bu ne iştir?.. Kuyunun dibinde hocaların, papazların tarifettikleri cennet...

Bizim Kirkor sağ iken oraya girdi, çıktı. Bu bir oyundur? Gerçektir? Hayalettir?

Şimdi... şimdi beş dakkedden ağnaşılacak...

Yine buhurdan tütsüleri arasında Mahur, dünya yüzüne çıkar. Lahur büyük bir merrkla karışık sevinçle bir kibrit çıkıp arkadaşının yüzüne bakar. Onu pek | kızarmış ve terlemiş görerek:

— Zo ağnaşılır ki kuyu dibindeki cennetin havası bu dünya yüzünden çok sıcaktır. Suratın domatese dönmüş... Havuza düşmüş köpek gibi de sırsıklam terlemişsin...

(kulağına yaklaşarak) Zo söyle... Bize bağırdıkların hep sabidir?

Mahur — Yalan diyorum sanırsun? Hâlâm içine iman gelmedi?

Lahur ne düşüneceğini şaşırmış bir dajgmlıkla, karanlıkta, arkadaşının yüzünden gerçeği seçmeye uğraşırken Mahur, çevresine sırma çevrilmiş yeşil atlas bir kese içinde Tılsımnameyi Efsuncu'ya uzatarak:

.90

EFŞÜNCU BABA

— Baba Efendi, emanetinizi alınız. Melek matmazellerin çok çok selâmları vardır. Bu Tılsımnamenin içinde her ne ki yazorsa tıpkısı tıpkısına icra olunmasını size söylememi tembih ettiler...

Enverî, keseyi alır. Öpüp başına koyduktan sonra feneri yakar. Uzağa çekilerek Tılsımnamede yazılanları okumaya uğraşırken, bir yanda şaşkınlıktan ağzı açık kalan Agop yavaşça arkadaşına:

— Zo söyle bu ne iştir? Hep bu bağırdığın cennet teatrosu kuyunun dibinde oynuyor?.. Bu yeşil keseyi :sana kim verdi?

Kirkor ağzını Agop'un kulağına yapıştırarak:

— Aman Agop, ayağının dibini öpeyim... Şimdilik bana böyle şey sorma... Bir kerek şuradan sağ ve canlı kurtulalım... Sonram sana hepsini ağnadayım...

— Ne deorsun? Tehlikedeyiz?...

— Çok büyük...

— Beni evvelkinden daha berbat bir meraka koydun. ..

— Sus ol... Sus ol... Her ne ki işittin ise inanmış görün... Kontro lafetme.

Mahur, Efsuncu'ya seslenerek:

— Efendi Baba, aşağıdan emir verdiler ki burada çok durmayalım. Hemen eve gidelim dey...

Efsuncu, emre aykırı davranmaktan korkarak henüz okuyup bitiremediği

Tılsımname'yi elleri titreye titreye. ta kalbinin üzerine koydu.

Urganı, buhurdanı, falanı zembile yerleştirerek yola düzöldüler...

**

Baba Efendi pek dalgın önden gidiyor, iki Ermeni her adımda aradaki mesafeyi açarak onu izliyorlardı.

EFSUNCU BABA

91

— Agop, kulağı dibinde Kirkor'a yalvararak:

— Mahur, karnıma öyle bir merak koydun ki, gittikçesi büyüyor. Vakti tamamlanmış bir gebe karı gibiyim... Zo söylemezsen çatlayacağım... Bu dediğin te-
atro bütün o dekoruyla maan beraber kuyunun dibinde oynandı?

Kirkor, büyük bir ürküntü ile dört yanına bakarak:

— Sus ol ahbar... Zo sen gebermekten korkmıyor-san ben korkarım... Daha canımdan bıkmamışım...

— Ne var ki? Bizim bu laflarımıza simdik onlar işitiorlar ki?...

— He işitiorlar...

— Zo gittikçesi merakıma pufedip şişiriorsun... Yoksam sen de divaneleştin?

— He divaneleştim. Sonram tekrar fikrimi kafama koymaya orgaştım...

— Görorum ki daha fikrin kafana tamamıyla gelmemiş...

— Gelmemişse kabahat bende değildir. Sus ol... Canımıza kurtardığımıza teşekkür olalım... Sağ olalım da biraz divane kalalım. Zararı yoktur...

Dökülmüş kaplamaları arasından pek acıklı bir manzara ile kaburgaları görünen kulübemsi harap evlerin; alçak, harçsız duvarları yer yer yıkılarak küme küme olmuş bahçelerin; mezarlıktan ayırt edilemeyen sessiz, ışıksız, düşkün mahallelerin içinden Efsuncu'yu izleyerek iki Ermni delikanlısı konuşa konuşa giderlerken arkalarından bir revolver gümledi.

Kirkor, tepesinden tırnağına dek titreme kesilerek arkadaşının kulağına en yavaş ve çekingen sesiyle:

— Sesini kes altık... İşte bu güm eden ilrevver lafı bitirelim deyi bize işaretir.

Ayrıca ağna ki eğerleyim laf dinlemez isen bunun ikincisi kafamızda patlayacak-

I

92

EPSUNCU BABA

tır... Ne sorsan altık benden cevap alamazsın... İşte elhap edorum...

Enverî önden haykırır:

— Çocuklar, nerede kaldınız? Ervah-ı habisei ayakta... Silâh atıyorlar. Yanımdan ayrılmayınız...

Mahur — Hapisler, yoksam polisler, işte bilmem kimler silâh patlatoiralar...

Enverî — Yanımdan ayrılmayınız... koynumdaki tılsım (paratoner) gibi beni de sizi de Tanrının izniyle kazadan saklar...

Şimdi üçü de topluca ve hızlıca yürürler.

Hopyar'ı bulurlar. Eve girerler. Enverî, hayırlı geceler dileğiyle hareme çekilir.

Lahur'la Mahur da odalarına girerler.

Lahur, hemen kapıyı sürmeledikten sonra:

— Altık söyle, şimdiciik bunda selâmetteyiz. Mahur, hâlâ titreyerek:

— Hayır değiliz...

— Zo ne vakit karnımdan bu kocaman merakı çıkartacaksın?

Mahur, cebinden kapalı bir zarf göstererek:

— Yarın sabah ortalık daha iyice aydın olmadan bu mektubu bunda şu masanın üzerine bırakup fertiği çekeceğiz... O zaman bütün esrarları diyeceğim... Merakını boşatacaksın.

— Bu mektupta ne yazar ki?

— Neme gerek ne yazarsa yazsın... Bizim canlarımız kurtulsun da...

— Ya bizim için bir fenalık yazorsa?.. Mektubu

1) Kötü ruhlar.

EFSUNCU BABA

93

bunda bırakmayup da beraber götürsek, sonram birine okutsak olmaz?..

— Ne alık şaşkın adamsın be? Bu işe darı tanesi kadar hile girmez... Sonram onu canın ile ödersin...

Agop'la Kirkor, döşeklerine girdiler. Çarpıntılı, alaca bir uyku ile zaten çok zaman kalmamış olan sabahı ettiler. Tan yeri ağarmak üzere iken zarfı masanın üzerine bırakarak bahçe kapısından sessizce sokağa fırladılar.

Mahur, arkasından sekiz atlı jandarma kovalayan bir hapisane kaçağı gibi koşuyordu. Lahur, arkadaşına yetişebilmekte güçlük çekerek bağırıyordu:

— Zo Mahur, dibine neft yağı sürdüler? Ne kaçor-sun?

Kirkor — Zo babanın canına sövdürme beni. Bana Mahur deme altık... O, belâlı şeydir. Babamın koyduğu adımı çağır...

— Kirkor, yangın söndürmeğe gidoruz?..

— Lafetme ahbar. Tabanları yağlı... Kudurmuş it gibi koş ki şu belâdan kurtulalım.

— Zo senin gibi koşayım?

Kirkor cevap vermez... Artan bir hızla koşar... Agop söve saya arkadaşının ardından koşar. Böyle dört nala semti bulurlar. Çat kapı eve girerler.

O geceyi oğlunun hovardalıkta geçirdiğini sanan ko çakarının azarlarına hiç kulak vermeden biricik odaya girip kapıyı sürmelerler.

Kocakarı dışarıdan haykırır:

— A Kirkor'um... Kapıya ne için sürme koydun? Kirkor — Sen lafımızı işitmeyesin deyi...

94

EPSUNCU BABA

Kocakarı — Anandan gizli fenalık bir iş ettin?

— He...

— Söylemezsen ben meraktan mefat olurum...

— Bir şey olmazsın... Bilirim canın kavidir.

Kacakarının dırıltısına hiç önem vermeden iki delikanlı, dokuma örtüsü yamalı kırık sedirin üzerine karşı karşıya otururlar.

Kirkor, dört yanma ürkek bakışlar gezdirerek:

— Bugün gidip doktora muayene olunacağım.

— Nen var ki?

Sanorum ki, içimde yüreğim sakatlandı. Korkudan bir damarım patladı...

- Zo ne oldun? Kuyudan bağırdığın şeyleri sahiden hep gördün?
- Divanesin ahbar... Yerin dibinde çayırıklar, al-,tun köşkler, elmas kafesler, sarı saçlı melâik olur hiç?
- Ya ne için gördüm deyi yemin edordun?
- Benim yerimde sen ola idin etmeyecektin acep?
- Halam bilmecenin (b) sini ortaya koymadın...
- Sabır ol, patlama...

Kirkor, geçirdiği serüvenin korkunçluğunu hatırlayınca suya düşüp çıkan bir kedi gibi silkindikten sonra:

- Ahbar, siz beni iple kuyunun dibine ağır ağır bırakır iken, gittikçe etrafım daha çok kararor, karnıma korku dolordu. Kuyu gayetle genişti, kenara çarpmayayım deyi ellerimle taşları tutordum. En sonunda dibi buldum. İçeride su yoktu. Daha ayaklarımı yere değdirir değdirmez kuvvetli bir kol bana. sımsıkı sarıldı. Kollarımı çembere aldı. Kabili mümkün değildi ki ellerimi oynatayım. Bağırarak istedi sem kaim bir ses kulağıma: «sus» deyi mır etti... Yine o zamanda şakaklarıma demir parçasına benzer iki soğuk şey do-kandı... Yavaşça:

EPSUNCU BABA

95

«— Bunlar nedir?

«Deyi sordısam yine o ses cevap etti:

«— Revvelver... Eğerleyim sözlerimizden bir nokta aykırıya gidersen ikisi de beyninde patlayacaktır... »

Analarına, babalarına bütün soylarına içimden okkalıyı çektim. Çektim ama, ben altık kapanda bir sıçan idim... Dediklerine gitmekten başka bir çarem yoktu... «Biz ne dersek sen de onu tıpkısı tıpkısına tekrarlayacaksın» emrini verdiler. Onlar ne dedilerse, mektepte hocanın önüne yeni oturmuş bir çocuk gibi ben de onu bağırdım... Onlar onda birkaç kişi idiler. Yüzlerine asla tanımadığım bu efendiler: «— Uçsuz bucaksız bir çayırık... Güneşler, ay aydın içinde ne ferahlık yer... İşte mefret bir arslanla kaplan, ah mübarek hayvanatlar, altun köşk, sarı saçlı melâik... » Palan falan deyi bana boyuna martaval okuyorlarsa «bütün bu lafların aslı yoktur, hepsi de dipsiz kof-tidir.» Doğruluğuyla nasıl onlara kontro gideyim? Hep bunları görürüm deyi korkudan sıcak sıcak yemin edor ve: «Eyyüha'r-ravdu a'tini tarikan» ı gürül gürül okor-dum. Bana bu korkuyu buz gibi içirtip yüreğimi bangır bangır titrettikten sonram sımsıkıya tembih verdiler. Dediler ki: «Eğerleyim bizi bunda gördüğünü ve hep o laflan papağan gibi talimatla söylediğini Efsuncu'ya haber edersen seni ve arkadaşın Agop Lahur'u gebertiriz. Biz Efsuncu'nun akrabasmdanız ve ondan ot* k?t efsuncuyuz. Her nereye kaçsanız elimizden kurtulamazsınız. Her nerede ve her ne türlü gizli laf konuşsanız biz işitiriz. Bu mektubu al. Yattığınız odadaki masanın üzerine bırak. Ve sabah karanlığı ikiniz de Baba'nın evinden kaçınız ve bir daha o taraflarda görünmeyi-niz... »

96

EPSUNCÜ BABA

Mahur Kirkor, cebinden yirmi beş liralık bir kâğıt çıkararak:

— İşte bunu da emeklerimize karşılık olarak hediye ettiler. Allah bereket versin... Sankim yirmi beş liraya kuyunun dibine inmiş oldum.

— O Daranın yarısı benimdir zo... Aşağıya inme-dimse de kuyunun ağzında. «Eyyüha'r-ravdu» duasını okumaktan dilim kabardı.

— Acele etme ahbar. Fikrimde fenalık olsaydı bu parayı sana gösterirdim hic? Bu iki Ermeni, meleklikten insanlığın en çingene kertesine inerek havli çekiştikten sonra virmi bes lirayı aralannda pay ederler. Birkaç gün çektikleri korku ile yiyip içtikleri de yanlarına kâr kalır...

Efsuncu, o gece saba,ha karşı evine dönüşünde odasına kapanır. Yeraltı has bahçesindeki a-İtm köşkün elmas kafesinde tüneven güvercinlerin boynlarından alınmış Tılsımnameyi çözmekle uğraşır. Özetle şu anlamı bulur:

«Ey Ebülfazıl Enverî, tılsımın açılmasını başarmın su şarta haZhdn: Kırın M^vh'irfe'vi Nnrullah Hasin'le evlendirmelisin. Bu evlilik iki taraf için gayetle uûurhı ve mutlu olacaktır. Bu şartın hükmünü verine Getirdikten sonra defineye varman için gereken sırlara ereceksin... »

Efsuncu Baba, bu önemli mesele ile ilgili görüşmelerde bulunmak için iki melek yardımcısının, odalarına iner... Fakat Lahur ile Mahur'u orada bulamaz. Masanın üzerinde bir zarf görür. Açar okur:

EPSUNCU BABA

97

«Baba Efendi,

«Biz gökten geldik. Görevimiz sona erdi. Yine oraya çekildik. Şimdi pek çok önemli bir ödevimiz kaldı. O da kızın Mevlüde'yi Nurullah Hasip'e vermeni hatırlatmaktır. Bize emir böyledir. Bu evlenme seni defineye sahip ettikten başka evini bolluk ve mutlulukla dolduracaktır. Dünyanın en mutlu adamı olacaksın... »

*

O hafta Ebülfazıl Enverî'nin evinde bütün mumlar, lambalar yandı. Şerbetler ezildi, gürül gürül dualar okundu. Nurullah Hasip'in Mevlüde ile gerdeği yapılıyordu.

*

Bu önemli şartın yerine getirilmesinden sonra En verî define sırlarının açılmış olması için bir, iki ay ve daha çok bekledi. Lâkin hiç bir beljrti baş göstermedi. O, inancı tam bir adamdı. Umudunu kesmedi. Bekliyordu ve süresiz bekleyecekti.

Asıl amaç, Nurullah Hasip'le Mevlüde'nin evlenmelerinde idi. Bu istekleri yerini buldu. İki genç muratlarına erdiler... Hemen her yerde ve hele bilgi ve kültürün zayıf bulunduğu memleketlerde hile ve aldatma ile daha çok iş görülür.

F: 7

98

EPSUNCU BABA

Güya bütün insanlık yalanı, dolanı ortadan kovarak adalti ve gerçeği en üstün yerine yükseltmek için uğraşüyor. Tanrı esirgesin, böyle bir felâket olunca hep siyasetler, ticaretler, işlemler durur. Bütün dünya alt üst olur... En akıllılarımız her gün aldaniyorlar... En akılsızlarımız her gün aldatıyorlar... Hepimiz daima al-daniyoruz;

fakat fırsat düştükçe aldatıyoruz. Bu suretle geçim dengesini biraz düzeltebiliyoruz... Aldanıp da aldatamayanlar.. İşte aç kalan sürü bu zavallılardır.

Gerçeğin büyüklüğünü tanıyıp da onunla dost olamayanlar... O kılığa girmiş yalanlarla oyalanırlar. Bu komedya sahnesinin en arka perdesini kaldırıp yüzyıllardan, yüzyıllardan beri insanlardan saklanan gugukları apaçık insanlığa göstermek her ülkede kanunla yasaklanmıştır. ..

Ahlâk, göreneklerimiz, geleneklerimiz hayallere o denli geniş bir alan ayırmıştır ki, «gerçek» —ona en çok muhtaç olanların gözlerinde bile— daima hor ve değersiz kalır... Bundan dolayı bilgi ve kültür çoraklığı içinde kavru lan ülkelerde değil; fen ve bilide en ileri giden uluslar arasında bile bugün bakıcılık, büyücülük, efsunculuk pozitif bilimlerden çok geçerliktedir. Bugün —söz gelişi— bir mliyon insan arasmda ürkm eden gerçeği gören ve cesaretle onu bağırabilen kaç düşünür vardır? İşte bu sayı, söylenmesinden sıkılacağımız derecede azın azıdır. Bu ufacık varlık, bu koca kitleyi nasıl uyandıracak?

Savaş, ahlâkı bozdu. Bütün insanlığı felsefe ve kültürce birçok yıllar gerilet ti, örneğin Fransa sd bi bir ülkede yazarlarına ödülleri verilmedi tereken eserlerin yayımlarının yasaklandıklarını görüyoruz.

Voltaire'lerin, Diderot'ların ve daha geçen yüzyıldaki Zola'ların, Maupassant'ların hazırladıkları akılcılıklar ne oldu. Şimdiki filozofların, ediplerin, şairlerin etrafa savurdıkları düşünceleri, günlük kokularıyla tıka basa dolmuş birer kilise va'zı biçiminde ve kavrayışımızı uyutacak bir ağırlıkta buluyoruz. Bütün romancılar ise halka bir hurafe çağ ı aç ılar. Eski zaman masallarına yeniden geçerlik kazandırmaya uğraşıyorlar .. Düşünce bakımından, bütün dünyaca, o denli bir tehlike çağındayız ki esmayı üstüme sıçratmamak için konuyu derinleştirmekten kaçıyorum.

Son zamanlarda yeni kuramlarıyla ün alan İsrail soylu bir filozof, bağılı bulunmadığı dinlere saygısızlığından dolayı çeşitli ülkelerden bilmem kaç ay hapse mahkûm oldu. Her vicdanlı insan bu mahkûmiyetleri yerden göğe kadar haklı buldu. Çünkü dinleri eleştirmeye kalkışacaksa, çifit filozofun Yahudilikten başlaması gerekirdi. (Aynıştayn)m Yahudi kalarak filozof olduğu görülüyor. Zamanında (Voltaire) hiç böyle yapmadı. O, alaylarını, yaman kaleminin eleştiri darbelerini —bütün (dogm) ve geleneklerini bir papaz kadar tanıdığı— Hristiyanlığa yöneltmişti.

Kim diyor ki İsrail oğulları bugün yeryüzünde egemen ulus değildir.

Eski ve yeni dünyada en geçerli ve güçlü sözlerin hangi fabrikalarda işlendiğini anlayanlar, gerçeği sezmiş olurlar...

Ebülfazıl Enverî gibi bu yüzy ılda mucizeler arayan bir kaba 'sofuyu inandırmak için ona kuyu dibinde bir cennet bahçesi göstermekten başka yol yoktur. Nurul-lah Hasip, böyle davrandı. Mevlüde ile evlenmeyi başardı...

Her bireyi, hatta her toplumu hoşlandığı yem ile avlarlar. İş, böyle oltalara tutulmayacak kadar insanlığımızı eğitebilmektedir.

Bilir misiniz, etrafımızda Enverî tipine benzeyen ne kadar çok insan vardır. Ve bunlar berikinden daha tehlikelidirler. Çünkü Enverî, budalalığıyla tanınmıştı.

Ötekiler huyca ona benzeyip de akıllı görünenlerdir. Üzerlerindeki yaldızı kazıyınca, alttan eksiksiz birer Ebülfazıl Enverî çıkar. İşte hep bizim, bütün insanların,

felâketimizin temeli budur. Eğer gerçek böyle olmasa dünyada ne bir Napolyon çıkabilirdi; ne de kendini Türklüğü ve İslâmlığı kurtarmaya görevli bilen Enver Paşa... Kurtarmaya uğraştığı Türklüğü büsbütün yıktı. Bu zafersiz kahramanın, kefenlendirmeden gömdürdüğü insanların hesabını eğer Tanrı ondan soracaksa aman ya Rabbi!.. Sormayacaksa şöyle böyle günahları işlemekten hiç korkmayalım. Enver, son nefesine „değlin? kendini" pek büyük bir işle müjdelenmiş bildi" „Art arda gelen korkunç başarısızlıkları onun nAfsihfe*'olan güvenini'kırdıramadı. Siyasî ve askerî maljâretiruiT sön iflâsı felaketinde istanbul'dan bayağı suçları işleyenler gibi jıah kuyruk kaçtı. Hamiyeti onu başka bir tslâm ülkesine koşturdu. Hiç bir ulusun ve hükümdarın beğenci olmayarak kendi kendine elde ettiği rütbelerin şereflerini doymaz ruhu için hiç bir vakit yeter göremedi. Talihinin yar-dımıyle ve öz gücüyle çıkmadığı bu son makama bir bolşevik kurşunu onu uçurdu. Rahmetli, sandı ki cihanı yenmek, Abdülhamit'i korkutmak kadar kolaydır.

* * *

Henüz çoğumuz, varlığın içyüzünü anlamayarak havada mutluluk, kuyu dibinde cennet arayan, biribirimiz-den keramet bekleyen, dipsiz boş şeylere kapılan, vaatlere aldanan saf kimseleriz. Bu dünya, henüz büyük komik (Molyer) çağından üç adım ileri gitmedi. Daima üstadın değişmez komedyaları tekrarlanıp duruyor... Yalnız sahnenin dekorları değişti, biçimleri başkalaştı. İnsanın mayası hep o maya... Kötüler daha kurnazlaştı. Biribirini zarara sokmalar ilerledi... Fenalık büyüdü.

BİTTİ